

Hoogbegaafdheid

1. Introductie

Hoogbegaafdheid houdt niet per definitie in dat er ook sprake is van sociaal-emotionele problemen. De meeste hoogbegaafde kinderen ontwikkelen zich net zoals niet hoogbegaafde kinderen. Toch zijn hoogbegaafde kinderen extra kwetsbaar. Het hangt er immers vanaf in hoeverre hun omgeving op een natuurlijke manier met hen omgaat en ook of ze een ontwikkelingsaanbod krijgen dat past bij hun manier van ontdekkend leren. Als deze twee factoren niet vervuld zijn, dan kunnen het onderpresteerders worden en kunnen er sociaal-emotionele problemen ontstaan waarbij de talenten van deze kinderen niet tot uiting komen en zich ook niet verder kunnen ontwikkelen.

2. Omschrijving

Bij de benamingen m.b.t. hoogbegaafdheid kan men wel de volgende aanduidingen tegenkomen:

- er kan bij een kind sprake zijn van een hoge intelligentie;
- er kan bij een kind sprake zijn van een ontwikkelingsvoorsprong
- er kan bij een kind sprake zijn van hoogbegaafdheid;
- er kan bij een kind sprake zijn van hoogbegaafdheden.

Voor al deze laatste gedachte staat centraal in dit orthobeeld.

Hoge intelligentie

Er is sprake van hoge intelligentie bij een intelligentie van 130 of meer. Gemiddeld heeft de mens een intelligentie van 100. Uit onderzoek in 2006 bleek dat de gemiddelde Nederlander een IQ heeft van 107. Ongeveer 2½% van de kinderen heeft een intelligentie van 130 of meer.

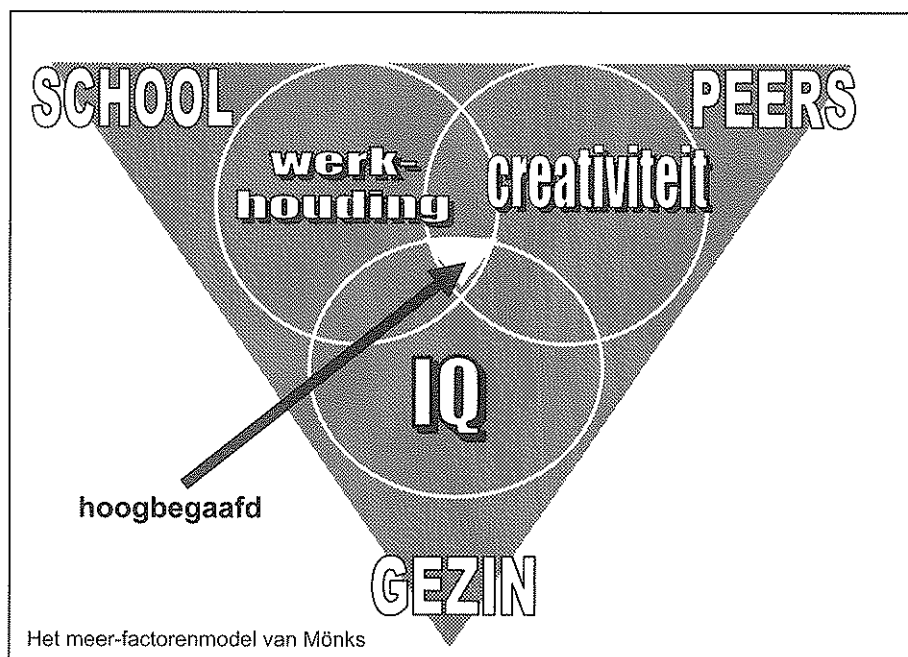
Hoogbegaafdheid

Men kan een kind hoogbegaafd noemen als er aan alle drie de volgende voorwaarden is vol-

daan:

- het kind moet een intelligentie hebben van 130 of hoger;
- het kind moet een goede werkhouding hebben, d.w.z. taakgericht zijn, volhardend zijn bij de werkzaamheden en doorzettingsvermogen tonen;
- het kind moet een creatief vermogen hebben, bijv. creatief zijn in het oplossen van problemen.

Onderstaand is de visualisering weergegeven van hoogbegaafdheid volgens Mönks:

Pas bij een combinatie van een juiste werkhouding, creativiteit en een hoog IQ kan er sprake zijn van hoogbegaafdheid.

Problemen met hoogbegaafde kinderen

In het voorafgaande is aangegeven dat hoogbegaafdheid als orthobeeld is opgenomen omdat het met hoogbegaafde kinderen soms niet goed gaat. Er zijn toch wel wat hoogbegaafde kinderen met problemen. Volgens Dubelaar in JSW van mei 2006 hebben hoogbegaafde minder problemen dan andere kinderen. Ze zijn minder hyperactief, ze hebben minder werkhoudingsproblemen, meer zelfvertrouwen, zijn minder teruggetrokken en vragen minder op een negatieve manier contact.

Bij de hoogbegaafde kinderen zijn er vier groepen te onderscheiden:

- hoogbegaafden die geen problemen ondervinden;
- hoogbegaafden die de school doorlopen en daarbij vooral allerlei sociale problemen ondervinden. Ze verliezen hun motivatie, krijgen leerproblemen en worden lui. Ze hebben immers nooit leren werken, doordat ze de tot dan toe gevraagde prestaties zonder inspanning konden leveren. Ze worden moedeloos als iets niet in één keer lukt, hebben een slechte werkhouding, storen het onderwijsgebeuren en zijn arrogant;
- hoogbegaafden die grote problemen hebben met de aanpassing aan het schoolstelsel. Hun gedragsnormen en belangstellingssfeer liggen ver buiten het gemiddelde. Ze kunnen helemaal niet aarden;
- hoogbegaafde kinderen met een leerstoornis, bijvoorbeeld dyslexie.

Bij de tweede en derde groep kunnen de volgende problemen voorkomen:

- ze zijn individualist en willen zoveel mogelijk alles alleen oplossen;
- niet (h)erkende hoogbegaafden vertonen vaak storend gedrag;
- ze worden nogal eens niet begrepen door de omgeving. Klasgenoten vinden hen nogal eens raar. Vaak zijn ze juist ook onopvallend, geïntegreerd en positief;
- als ze te weinig te doen hebben, vervelen ze zich (vanzelfsprekend);
- nogal eens sociale problemen;
- niet begrijpen dat anderen hen niet accepteren;
- als ze niet op hun niveau worden aangesproken, worden ze denkluï, mislukken maatschappelijk doordat ze al bij een beetje inspanning afhaken;
- ze zijn nogal eens teruggetrokken, omdat ze niet als uitsloover willen overkomen. Om die reden maken ze ook nogal eens expres fouten.

3. Diagnose

Er zijn drie diagnosemogelijkheden m.b.t. hoogbegaafde kinderen:

3.1 het begaafdheidsprofiel, pagina 415;

3.2 de diagnostische vragenlijst, pagina 416;

3.3 andere diagnosemiddelen in het overzicht van blz. 22.

3.1 Het begaafdheidsprofiel

In de dagelijkse praktijk van het omgaan met kinderen blijkt de invalshoek **intelligente kinderen en hoogbegaafde kinderen** toch onvoldoende houvast te bieden. De werkelijkheid is gedifferentieerder en in dit orthobeeld kiezen we voor het werken met een begaafdheidsprofiel. Daarbij wordt er vanuit gegaan dat er sprake is van diverse soorten begaafdheden.

Op pagina 415 is dat profiel weergegeven. Daarin komt u 13 begaafdheden tegen. Met dit model volgen we de gedachten van Howard Gardner die meer overeenkomt met onze kijk op een meer gedifferentieerde manier waarop je naar mensen moet kijken. Zie ook 8.3.2 op blz. 437.

Actueel zijn ook de gedachten van Sternberg die onderscheid maakt tussen analytische, creatieve en praktische intelligentie. In het begaafdheidsprofiel komt u die kenmerken ook tegen. Dat betekent dat we in het profiel een combinatie hebben van bestaande gedachten omdat iedereen wel een 'beetje' gelijk heeft.

Het begaafdheidsprofiel van blz. 415

- 1 vul de persoonlijke gegevens in;
- 2 vul het profiel in. Bij aspect 1. van het profiel gaat het om de algemene begaafdheid. Dat moet u door een *pedagoog/psycholoog* laten bepalen. Er zijn vier scores aangegeven. Vul het hokje dat het dichtst in de buurt ligt van het niveau. Bij 2 gaat het om de verbale intelligentie en bij 3 om de performale intelligentie (d.w.z. het intelligent handelen zonder direct taal te uiten).

Psychologisch onderzoek levert de niveaus op voor aspect 2 en 3. Bij de werkhouding (aspect 4) scoort u lijn 4 als het kind het werk maakt in 25% van de tijd van anderen en lijn 3 scoort u als het kind het werk maakt in 50% van de tijd van de anderen.

Bij aspect 5 scoort u lijn 4 als het kind alle problemen zelf op kan lossen en u scoort lijn 3 als het kind u slechts een enkele keer nodig heeft.

Een extra diagnosetip

U kunt de specifieke diagnosemiddelen die bij dit orthobeeld horen gebruiken, maar u kunt ook de meer algemene diagnosemiddelen uit deze orthotheek hanteren. Zie daarvoor de opzet voor de gedragsdiagnose zoals weergegeven op pagina 21 t/m 40 en dan de diagnosemiddelen:

- diagnosezoekwijzer op pagina 22
- diagnosehulp 1 op pagina 29-33
- diagnosehulp 2 op pagina 34-36
- diagnosehulp 3 op pagina 37
- diagnosehulp 4 op pagina 38-40

begaafdheidsprofiel

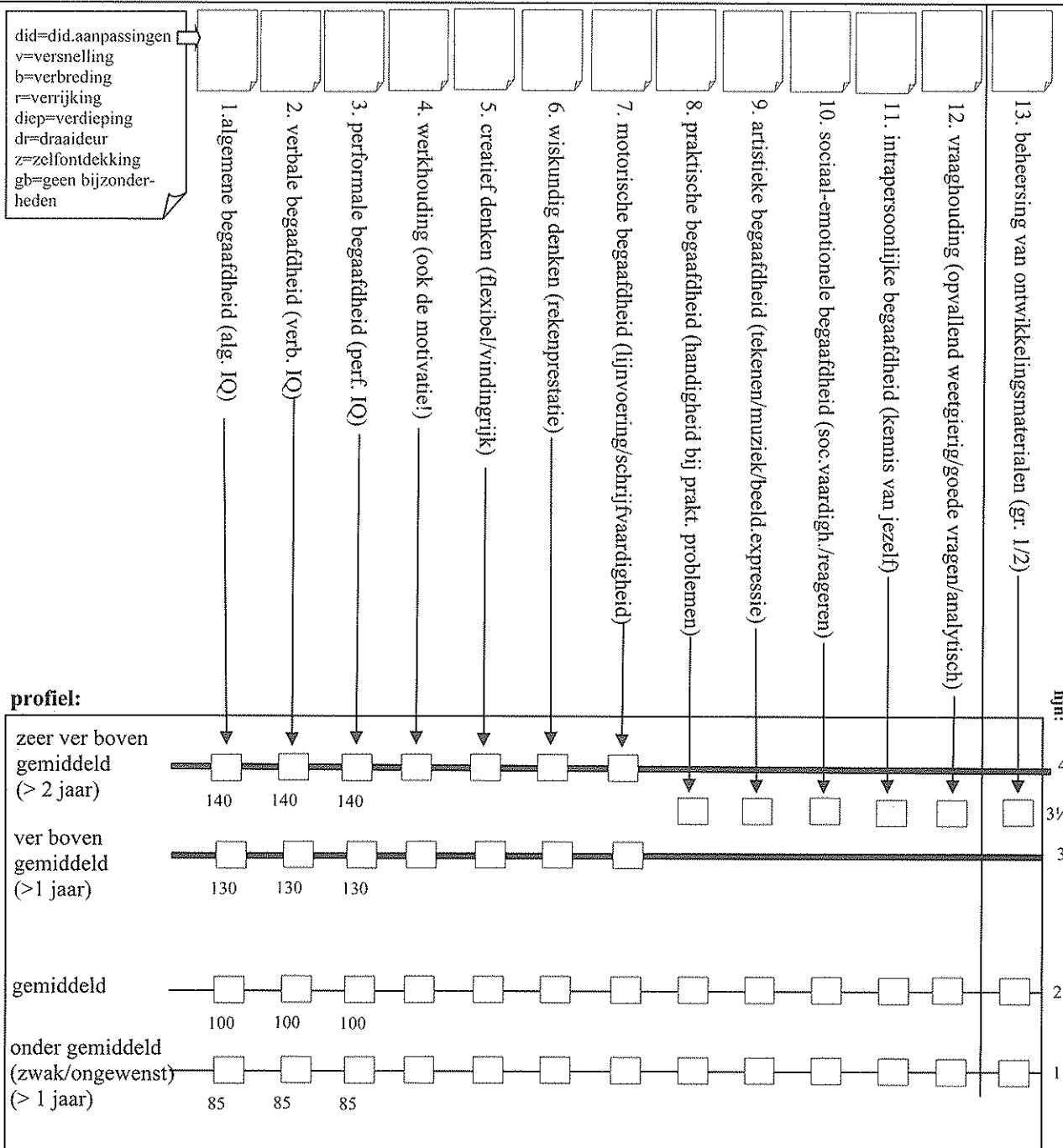
© pravoo
gedragsorthotheek

naam kind: ingevuld op:

school/groep:

ingevuld door:

did=did.aanpassingen
v=versnelling
b=verbreding
r=verrijking
diep=verdieping
dr=draaideur
z=zelfontdekking
gb=geen bijzonderheden

meebepalende dimensies

- ☐ **thuisituatie:** acceptatie door huisgenoten/natuurlijke plaats in het gezin/negeren/ontkennen/zien kind te vaak als bijzonder
- ☐ **schoolsituatie:** acceptatie in de groep/buitenbeentje/wordt geplaagd/wordt genegeerd
- ☐ **zelfacceptatie:** kind gaat er natuurlijk/gewoon mee om/kind negeert eigen begaafdheid/ontkent/accepteert zichzelf niet
- ☐ **presentatie naar anderen:** kan zich aanpassen aan leeftijdsgenoten/zoekt contact met ouderen/presenteert zich opvallend
- ☐ **ook:**

Diagnostische vragenlijst Hoogbegaafdheid

Naam/groep:

Geboortedatum:/ingevuld op:/ingevuld door:

1. Ik-trek

1.1 Voor welke thema's/onderwerpen heeft het kind extra/veel belangstelling?

1.2 Voor welke expressiemogelijkheden heeft het kind een voorkeur (verbaal: mondeling of schriftelijk; dramatisch, beeldend, etc.)?

1.3 Aan welke materialen is het kind erg gehecht?

1.4 Vertoont het kind een of meer van de volgende gedragskenmerken:

- acceptatieproblemen (heeft de hoogbegaafdheid onvoldoende geaccepteerd);
- agressiegedrag;
- arrogantie;
- doorzettingsvermogen is gering;
- faalangst;
- individualistisch;
- clownesk;
- motivatieproblemen;
- productie is te gering (in de literatuur aangeduid als 'lui');
- is zich niet bewust van eigen begaafdheid en mogelijkheden;
- onopvallend (en teruggetrokken) gedrag;
- onverschilligheid;
- sociaal isolement;
- sociale problemen;
- teruggetrokken houding;
- verstoren van het klassengebeuren/de lessen;
- zich vervelen;
- wil steeds op de voorgrond;
- wil nooit op de voorgrond;
- werkhoudingsproblemen;
- is perfectionist;
- heeft faalangst;
- weigert werk;
- is eigenwijs/betweter;
- houden anderen van het werk;
- anders:

2. Ik-verbaliteit

2.1 Hoe is het taalontwikkelingsniveau van het kind?

3. Ik-zelfbeeld

3.1 Hoe is het zelfbeeld van het kind? Zie daarover bijlage 8.2 op blz. 370 en verder.

4. Ik-emotionaliteit

4.1 Is er sprake van specifieke emotionele problemen/sociaal onhandig/matige sociale vaardigheden.

4.2 Reageert frustratie af op anderen.

5. Ik-socialiteit

5.1 Heeft het kind specifieke sociale problemen?

5.2 Wordt het kind gepest?

6. School

6.1 Hoe lang is het kind op school en op welke manier heeft de hoogbegaafdheid tot nu toe een rol gespeeld?

6.2 Hebt u voldoende mogelijkheden om uw organisatie te variëren, zodat differentiatie mogelijk is?

6.3 Hoe is uw relatie met het kind?

6.4 Met welke klas-/groeps-/schoolgenoten gaat het kind graag om?

6.5 Is het kind voldoende geaccepteerd door de klasgenoten?

6.6 Zijn er activiteiten/taken waarin het kind niet zo goed is?

7. Thuis

7.1 Uit welk intellectueel milieu komt het kind? Komt de begaafdheid van het kind overeen met die van een of meer van de huisgenoten?

7.2 Hoe reageren de ouders op de hoogbegaafdheid van het kind (een vanzelfsprekendheid, geaccepteerd, verwonderd, geringschattend, onbegrip, overdreven stimulerend)?

Aanvullende gegevens:

Vertoont het kind symptomen van de onderpresteerder. Bijvoorbeeld als het op school tegenvallend presteert, maar toch tekenen laat zien van hoogbegaafdheid zoals bij mondelinge uitingen, scherpe opmerkingen, feitenkennis, creativiteit, thuis wel met veel allerlei dingen bezig, maar op school niet, etc.

Bij aspect 6 gaat het om de prestaties op een reken-toets. Neem bijv. de DLE-test rekenen en wiskunde af en bepaal het dle. van het kind. Lijn 4 scoort u als het kind twee of meer jaar voor is op de leeftijdsgenoten en u scoort lijn 3 bij een voorsprong van een jaar.

Bij aspect 7 gaat het om het schrijven of bij heel jonge kinderen om het maken van schrijfspatronen. Score lijn 4 bij een perfecte lijnvoering of handschrift en score lijn 3 als het bijna perfect is.

Bij onderdeel 8 tot 12 is het alleen mogelijk om een meer dan gemiddelde prestatie aan te geven. Een gradatie in lijn 3 en 4 is te gedetailleerd. Bij praktische begaafdheid (aspect 8) gaat het om het oplossen van praktische problemen zoals het omgaan met de dagelijkse materialen zoals kleding, gereedschap, maar ook het oplossingen zoeken bij activiteiten in het kader van de beeldende expressie. Bij 9 gaat het om de creatieve kwaliteit van tekenen, muziek maken en beeldende expressie. Bij aspect 10 gaat het om het omgaan met anderen, bij 11 om de kennis van jezelf/een juist zelfbeeld en bij 12 om een weetgierige instelling. Als extra is nog opgenomen de beheersing van de ontwikkelingsmaterialen bij hoogbegaafde kleuters. Als een kind aan het begin van groep 1 alle materialen van begin groep 2 en/of verder uit kan voeren scoort u lijn 3½. Dat scoort u ook als het kind aan het begin van groep 2 de materialen van eind groep 2 al uit kan voeren. Door lijnen te trekken tussen de vakjes ontstaat een profiel.

Als het gaat om kinderen in groep 1 en 2 moet u zelf bepalen welke van de 13 aspecten u kunt scoren. Soms zal aspect 6 problemen geven bij het invullen, maar u kunt dat ook bepalen met behulp van CITO-ordenen of aan de hand van de moeilijkste ontwikkelingsmaterialen op dit gebied.

Voor kinderen van groep 3 t/m 8 dient u aspect 13 niet in te vullen omdat dat helemaal betrekking heeft op het uitvoeren van ontwikkelingsmaterialen in groep 1 en 2.

Bij het profiel gaat het niet om de vraag: hoe intelligent is dit kind, maar om de vraag: **hoe (op welke manier) is dit kind intelligent?**

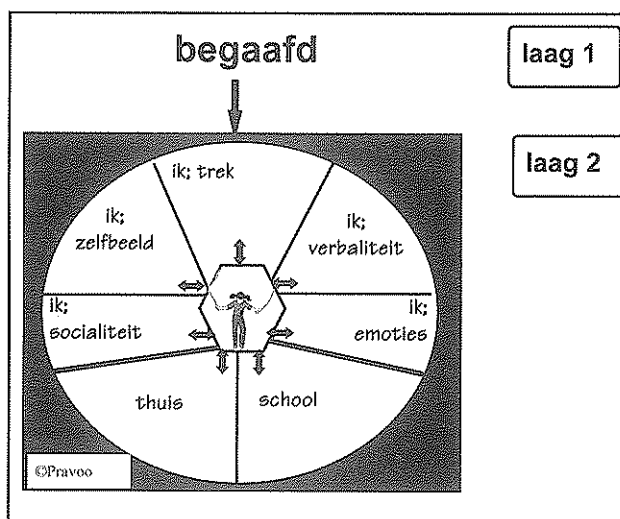
Tenslotte kunt u medebepalende dimensies scoren door te onderstrepen wat er van toepassing is. Helemaal onderaan is nog ruimte voor andere aanvullende opmerkingen. Het zal duidelijk zijn dat de leerkracht een deel van het profiel zelf in kan vullen, maar dat er een externe deskundige is voor het aanleveren van de gegevens van aspect 1 t/m 3.

3.2 De diagnostische vragenlijst

Zie pagina 416. Vul deze lijst in om achtergrondinformatie van het kind te verzamelen.

3.2 Andere diagnosemiddelen

Soms zal het nodig zijn andere diagnosemiddelen uit te voeren als er sprake is van specifieke gedragsproblemen. U kunt dan gewoon gebruik maken van de andere diagnosemiddelen in deze orthotheek. Maak dan gebruik van het diagnose-overzicht op pagina 22.

4. Verklaring

Hoogbegaafdheid is voor een deel te verklaren vanuit erfelijkheid. Kinderen zijn hoogbegaafd doordat ze dat geërfd hebben. Fysiologisch betekent dit dat ze een bijzonder zenuwstelsel hebben met grotere aantallen zenuwverbindingen dan bij kinderen met lage intelligenties. Daarnaast speelt ook de thuissituatie een rol. Het is immers de vraag of die intelligentie helemaal aangeboren is of juist ontstaat omdat het kind opgegroeid is een gezin waarbij de ouders ook een bovengemiddelde intelligentie hebben. Ze groeien dus op in een stimulerende omgeving die hun denk-ontwikkeling prikkelt, hun doorzettingsvermogen stimuleert en de creativiteit ontplooit. Hoogbegaafdheid komt pas echt tot uiting als er ook sprake is van een goede werkhouding. Soms falen intelligente kinderen omdat hun motivatieniveau lager is dan hun intelligentieniveau. De gedragsproblemen bij hoogbegaafde kinderen kunnen te maken hebben met het gevoel dat ze intellectueel niet aan hun trekken komen. Ze voelen aan of zijn zich er van bewust dat het onderwijsaanbod onder hun niveau is. Hoogbegaafde kinderen gaan zich daar ongemakkelijk onder voelen. Ze voelen zich niet gerespecteerd en niet geaccepteerd en kunnen dat afreageren door diverse vormen van ongewenst gedrag. Hoogbegaafde kinderen kunnen ook moeite hebben geaccepteerd te worden door anderen en als dat het geval is, reageren ze dat af. Veel hoogbegaafde kinderen kunnen ook in de contacten met leeftijdsgenoten niet aan hun trekken komen en reageren daar op met ongewenst gedrag. Soms reageren hoogbegaafde kinderen met gedragsproblemen, maar ook vaak met onderpresteren.

5. Begeleiding

Noteer de gekozen handelingsplaninhouden op het formulier van blz. 44.

In het nu volgende geven we rond een aantal stellingen de inhoud van de begeleiding weer. Het gaat om de stellingen:

- Het hoogbegaafde kind moet onderwijs ontvangen dat uitgaat van de begaafdheid van het kind;
- Het hoogbegaafde kind moet zijn begaafdheid als

een vanzelfsprekendheid accepteren;

- De omgeving van het hoogbegaafde kind moet het kind accepteren;
- De sociaal-emotionele problemen van het hoogbegaafde kind behoeven een gerichte, ondersteunende begeleiding;
- Intelligentie kinderen vragen om ontdekkend onderwijs.

5.1 Het hoogbegaafde kind moet onderwijs ontvangen dat uitgaat van de begaafdheid van het kind

Er zijn al veel kant en klare programma's voor hoogbegaafde kinderen zoals de programma's van de schoolbegeleidingsdienst Midden-Holland en Rijnstreek te Bodegraven, de programma's van de SBD te Zoetermeer en de programma's van uitgeverij Delubas. Als kinderen een onderwijsaanbod ontvangen dat ze niet uitdaagt of prikkelt, vervelen ze zich of worden ze inactief. Mogelijkheden zijn:

1. Groep overslaan: Kleuters kunt u eerder naar groep 3 laten gaan als ze dat sociaal-emotioneel aankunnen. Ze kunnen een jaar eerder gaan, of een half jaar als bijvoorbeeld in december blijkt dat ze al kunnen lezen. Ze kunnen dan zo in groep 3 instappen. Ook bij oudere kinderen valt te overwegen ze eerder in een andere groep te plaatsen.

2. Draaideurbenadering: Bij deze benadering kunnen hoogbegaafde kinderen het lokaal verlaten om andere activiteiten uit te voeren dan de rest. Ze kunnen bijvoorbeeld in de gang alleen werken of met andere hoogbegaafde kinderen activiteiten uitvoeren. Volgens Van Dijk sluiten hoogbegaafde kinderen makkelijk vriendschap met kinderen van hun eigen niveau. Het zal alleen frustraties in de hand werken als kinderen sociaal ook op een te laag niveau moeten werken. Leercontacten met 'gelijken' zijn van veel belang voor de ontwikkeling van hoogbegaafde kinderen. Dat betekent dat u moet overwegen de hoogbegaafde kinderen van uw school minimaal één keer per week bij elkaar te laten komen om samen activiteiten uit te voeren.

3. U kunt hoogbegaafde kinderen ook in *hun eigen tempo* laten werken. Ze maken zich dan los van de groepsactiviteiten en werken op hun eigen niveau (acceleratie/streaming).

4. De zijwegbenadering, waarbij het kind even met de groep meedoet, maar als het veel sneller nieuwe dingen begrijpt/beheerst steeds even een zijweg bewandelt met aangepaste activiteiten. Als de hele groep met iets nieuws begint, doet het kind om niet helemaal geïsoleerd te raken weer even mee (*mastery for learning*).

5. Inhoudelijke mogelijkheden:

- Topmaterialen: laat hoogbegaafde kinderen zelfstandig werken met de top(ontwikkelings)materialen. Dat zijn de moeilijkste ontwikkelingsmaterialen.
- Laat hoogbegaafde kinderen geheel zelfstandig met deze materialen werken en laat ze ook bijhouden wat

ze gedaan hebben, bijvoorbeeld op een materialenhandelsplan. Zie daarvoor bijlage 195 van het Leerlingvolg- en hulpsysteem voor groep 1, 2 (3) en sbo.

- Richt een lees-schrijfhoek in met materialen op het gebied van het aanvankelijk lezen en schrijven. Maak een keuze tussen het hanteren van een methode en de aanpak van het natuurlijk leren lezen. Bij deze laatste benadering vraagt u het kind welk woord of welke zin het wil leren lezen. Dit wordt opgeschreven door de leerkracht. Het kind maakt er een tekening bij en er worden allerlei oefeningen mee gedaan, zoals auditieve analyse en synthese, letterkennisactiviteiten en stempelen. Ook kan gebruik worden gemaakt van leesteksten uit *Okki*. Zie voor kleuters de Pravoo-brochure: *Leren lezen in groep 2 (of eerder)*.

- Zorg voor voldoende leesboeken in de boekenhoek.

- Zorg voor voorleesverhalen op cassettebandjes waar het kind zelfstandig naar kan luisteren. Gebruik eventueel de Lecturama-serie boeken en bandjes.

- Zorg voor een rekenhoek met de top-rekenontwikkelingsmaterialen en de bladen van het aanvankelijk rekenen.

- Informeer bij de leerkracht van groep drie naar de schrijfmethode die gebruikt wordt en leer het kind schrijven volgens deze methode.

- Zorg vooral voor voldoende materialen op het gebied van de taal-denkontwikkeling. Laat het kind bijvoorbeeld werken met de *Logikaarten* (Penta, Zeist, nu; Nienhuis Zelhem); materiaal om kinderen zelfstandig met logiblokken te laten werken.

- Laat hoogbegaafde kleuters ook werken met technisch meer gedetailleerd constructiemateriaal, zoals dat van *Fischer-techniek*. Deze materialen doen een appel aan het taal-denkvermogen en de creativiteit.

Bruikbare materialen en vormen van aanpak voor hoogbegaafde kleuters zijn ook:

- de latjes voor geometrie voor het experimenteren met vormen, uitgegeven bij Nienhuis in Zelhem;
- tijdens kringgesprekken is het van belang dóór te vragen, opdat het hoogbegaafde kind extra denkactiviteiten uitvoert.
- houd regelmatig individuele gesprekken of gesprekken in een kleiner groepje. Tijdens deze gesprekken kunt u wat meer diepgang aanbrengen dan in de klassikale gesprekken. Dit soort zittingen kunt u ook houden rond een verhaal, prentenboek, etcetera.

Bruikbare materialen zijn ook:

- de *Logikaarten* van Penta in Zeist/Nienhuis in Zelhem, voor het zelfstandig werken met logiblokken,
- *Keerom* (Nienhuis, Zelhem), zelfcorrigerend materiaal voor de taal-denkontwikkeling;
- *Denkverhaaltjes/Rekenverhaaltjes* Nienhuis, Zelhem);
- *Knipoog*, bijvoorbeeld kleuterkaarten (Zwijsen, Tilburg);
- bekijk of het mogelijk is bepaalde gedachten moei-

lijker te maken. Vooral bij de werkles en het werken met ontwikkelingsmaterialen is het mogelijk andere eisen te stellen. Een voorbeeld voor het moeilijker maken van het werken met puzzels:

- laat het kind de puzzel op een los vel papier maken en niet in een raamwerk of in een doos;
- eenvoudige insteekpuzzels geblinddoekt uitvoeren;
- puzzels maken terwijl de afbeelding op de kop ligt;
- puzzels maken waarvan de stukjes uit een zak moeten worden gehaald; niet-passende stukjes worden weer weggestopt.
- zie voor het leren lezen in groep 2 de Pravoo-brochure *Leren lezen in groep 2 of eerder* in de serie Heel handige hulpmiddelen.

Handig

Op het internet staan twee handige sites met actuele materialenoverzichten nl:

http://hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/materiaal_intro.html

<http://www.infohoogbegaafd.nl/leermiddelen/>

Groep 3 tot en met 8

- Zorg voor voldoende leesstof. Laat hoogbegaafde kinderen veel lezen en bespreek boeken vooral ook na, eventueel samen met andere hoogbegaafde kinderen die dat boek ook hebben gelezen. Laat de leeservaringen ook regelmatig bijhouden in een *Leeslogboek*;
- Zorg bij het rekenen voor verrijkingsstof, zoals:
 - spullen uit andere rekenmethoden. Schaf enkele exemplaren van andere methoden aan en laat hoogbegaafde kinderen daaruit de wiskunde-denkactiviteiten uitvoeren;
 - de *Kienwerkbladen* van Malmberg, Den Bosch;
 - wiskunde-opdrachten uit *Voorloper moderne wiskunde* van Schodts en L. v.d. Steegen, Malmberg, Den Bosch;
 - activiteiten uit andere methoden: andere getallenstelsels, statistiek, wiskunde, etc;
- Zorg voor voldoende materialen op het gebied van begrijpend lezen;
- Schaf enkele boekjes/middelen aan van diverse methoden op het gebied van het begrijpend/studerend lezen;
- Leer het kind zelfstandig werkstukken maken met behulp van documentatiecentruminhouden. Laat het kind zo een heel eigen boek samenstellen.
- Laat het kind wat vaker een spreekbeurt houden;
- Zorg voor culturele verrijkingsactiviteiten zoals historie/geschiedenis-verdiepingen. Schaf van andere methoden enkele boeken aan, eventueel brugklasmateriaal, laat het kind de verwerkingen maken en zorg ervoor dat u die zo nu en dan nabespreekt;
- Laat het kind zelfstandig werken met de computer;
- Denkspelletjes zoals schaken en dammen kunnen ook verder ontwikkeld worden;

- Laat het kind zo nu en dan een klasgenoot helpen in de zin van het uitleggen van leerstof;

- Schaf catalogi aan van uitgevers die zich ook met het voortgezet onderwijs bezighouden en schaf enkele brugklasmiddelen aan;

- Van belang is dat het hoogbegaafde kind zoveel mogelijk zelfstandig werkt en ook zoveel mogelijk ervaart dat het activiteiten uitvoert die uitgaan van de begaafdheid. Voor dit doel kan gewerkt worden met een weekoverzicht en een zelfplanblad, zie 'Zeer begaafde kinderen' 420 en 421. Op dit blad vult het kind met de leerkracht per dag het werk in. Het is ook mogelijk het werk voor meerdere dagen of een week te plannen.

In het weekoverzicht kan het kind ook opmerkingen noteren, aangeven hoe het ging en problemen met inhoud of uitvoering vastleggen.

- Bekijk ook of het mogelijk is enkele hoogbegaafden van de school zo nu en dan (bijvoorbeeld tweemaal per week) bij elkaar in een groep te zetten om samen groepsopdrachten of opdrachten in tweetallen uit te voeren. Het is nadelig voor hoogbegaafden als ze steeds in hun klassengroep blijven, omdat er in de groep een gebrek aan uitdaging zal zijn. Dan zal 'luiheid' dreigen. Voor hoogbegaafden zijn 'soortgenoten' erg belangrijk.

- Laat het kind schooltelevisie-uitzendingen volgen die voor oudere kinderen bedoeld zijn en laat het kind ook het bijbehorende materiaal gebruiken;

- Laat het kind tijdens/na bepaalde klassikale aardrijkskunde-/geschiedenislessen stukken lezen uit handboeken of populair wetenschappelijke boeken voor ouderen/volwassenen;

- Bekijk of het mogelijk is bepaalde taken moeilijker te maken door:

-moeilijkere vragen toe te voegen aan wereldoriëntatieverwerkingen. Noteer enkele extra vragen voor het kind;

-moeilijkere opdrachten toe te voegen;

- Zorg voor mogelijkheden voor het kind om zelfstandig onderzoek uit te voeren en proefjes te doen.

Handig

Op het internet staan twee handige sites met actuele materialenoverzichten nl:

http://hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/materiaal_intro.html

<http://www.infohoogbegaafd.nl/leermiddelen/>

5.2 Het hoogbegaafde kind moet zijn begaafdheid als een vanzelfsprekendheid accepteren

Bij hoogbegaafde kinderen doen zich twee soorten verschijnselen voor:

- er zijn kinderen die denken dat ze niet zo mogen zijn. Sommigen schamen zich zelfs;

- er zijn kinderen die denken dat ze als mens ook heel bijzonder zijn en meer waard dan kinderen met een geringere intelligentie. Ze denken dat de kwaliteit van

Weekoverzicht van: _____

taken:

opmerkingen/hoe ging het/problemen

Maandag: _____

☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____

Dinsdag: _____

☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____

Woensdag: _____

☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____

Donderdag: _____

☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____

Vrijdag: _____

☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____
☐	_____	_____

Zelfplanblad van: _____ voor de week van: _____ tot: _____

Werk voor deze week:

Planning

Woensdag: _____

Maandag: _____

Donderdag: _____

Dinsdag: _____

Vrijdag: _____

de prestatie ook iets zegt over de kwaliteit als mens. Het spreekt vanzelf dat de ouders in deze zelfbeeldvorming een grote rol spelen. Zo gauw u iets merkt van een van deze twee onjuiste houdingen, is het aan te bevelen speciale begeleiding uit te voeren in de vorm van:

1. Individuele gesprekken: probeer in individuele gesprekken het kind uit te leggen dat het mag zijn zoals het is. En dat het zo mag zijn, bewijst u door het kind aangepast onderwijs te geven. Wijs het kind er, indien nodig, ook op dat het niet mag denken als mens meer te zijn. Wijs ook op kwaliteiten van klasgenoten. Het meeste effect heeft het spreken over concrete situaties. Sluit aan bij concrete uitingen van het kind en bespreek die met hem. Als het kind zich op een bepaald moment schaamt en niet durft te zeggen wat het weet, kunt u dat bespreken en het kind uitleggen dat het zich mag uiten. Zo kunt u ook momenten/uitingen van hooghartigheid bespreken. In het algemeen is het aanbieden van onderwijs 'op niveau' de beste manier om hoogbegaafde kinderen duidelijk te maken dat ze mogen zijn zoals ze zijn.

2. Klassikale activiteiten: het is ook mogelijk met de hele groep aandacht te besteden aan thema's als acceptatie van elkaar, acceptatie van jezelf en anders zijn

3. Gesprekken met de ouders: aan het begin van 6.2 is aangegeven dat ook de ouders een grote rol spelen in het acceptatieproces van de hoogbegaafdheid. Ouders zullen daar zo 'gewoon' mogelijk mee moeten omgaan. Bij ouders van zeer begaafde kinderen kan men de volgende onwenselijkheden waarnemen:

- ontkennen van de hoogbegaafdheid in de vorm van negeren, erom lachen, afkraken, zoeken naar onjuistheden in het gedrag van het kind om te kunnen zeggen: 'Zo begaafd (volmaakt) is het kind nou ook weer niet';
- overdreven accentueren: in de nabijheid van het kind steeds tegen anderen zeggen hoe begaafd het kind wel niet is, het kind steeds vragen te laten zien hoe begaafd het is, het steeds in aanwezigheid van het kind zelf vergelijken met huisgenoten/andere kinderen;
- niet ingaan op de weetgierigheid van het kind;
- overdreven ingaan op de vragen die het kind stelt of het te zeer stimuleren;
- (de hoogbegaafdheid van) het kind centraal stellen binnen het dagelijkse gebeuren thuis. Alles draait om het kind en de bewondering voor hem.

Als u van deze onwenselijkheden wat merkt, is het aan te bevelen met de ouders te spreken. Een gewenste benadering thuis is:

- de hoogbegaafdheid te accepteren;
- het hoogbegaafde kind verder niet als een bijzonder mens te beschouwen, omdat de kwaliteit van de prestatie niets zegt over de kwaliteit van de persoon;
- niet steeds openlijk en expliciet uit te spreken dat

het kind hoogbegaafd of intelligent is, omdat het kind zichzelf dan op den duur als iets zeer bijzonders gaat zien;

- ervoor te zorgen dat de weetgierigheid wordt bevredigd: door bezigheden te organiseren (keuze van boeken, keuze van tv.-programma's, bezoeken van tentoonstellingen) waarbij een appèl wordt gedaan op de begaafdheid van het kind, en door zo veel mogelijk de vragen die het kind stelt rustig, geduldig en uitgebreid te beantwoorden, eventueel gebruik makend van hulpmiddelen als naslagwerken en encyclopedieën.

5.3 De omgeving van het hoogbegaafde kind moet het kind accepteren

Deze omgeving bestaat uit:

- klasgenoten;
- leerkrachten;
- ouders.

1. Klasgenoten en leerkrachten: de klasgenoten moeten weten dat het hoogbegaafde kind geen beter mens is dan zij.

Soms is er bij klasgenoten jaloezie te bespeuren of is er sprake van minderwaardigheidsgevoelens. Van belang is:

- dat de leerkracht niet door steeds te wijzen op het voorbeeldige leergedrag van het kind of door het zeer begaafde kind voor te trekken veroorzaakt dat klasgenoten jaloezie of minderwaardigheidsgevoelens ontwikkelen;
- het hoogbegaafde kind niet extra te prijzen of te belonen;
- het hoogbegaafde kind niet te isoleren en het met zoveel mogelijk activiteiten 'gewoon' te laten meedoen;
- regelmatig groepswork te organiseren waarbij alle kinderen leren met elkaar samen te werken;
- het hoogbegaafde kind, indien nodig, te leren met anderen om te gaan, rekening te houden met anderen en te accepteren dat anderen niet zo vlug (van begrip) zijn. Levert dit problemen op, dan is aan te bevelen regelmatig bij het hoogbegaafde kind te zijn als het samenwerkt/speelt met anderen en het te leren hoe het aangepast met groepsgenoten kan spelen/werken;
- bekijk ook of er bij de klasgenoten sprake is van vooroordelen: probeer die dan weg te werken door de kinderen te wijzen op de onjuistheid van die ideeën;
- soms hebben klasgenoten ook moeite met het zeer begaafde kind doordat de sociale vaardigheden van dat kind beperkt zijn. Sommige hoogbegaafde kinderen weten niet hoe ze bij groepsgenoten een beetje 'aardig' kunnen overkomen. Bekijk hoe de sociale vaardigheden van het zeer begaafde kind zijn en pas inhouden van het orthobeeld 'Sociale ontwikkeling' toe;
- spreek vooral met individuele kinderen als die het kind afkeuren. Doe dat rustig na of voor schooltijd. Geef aan dat u niet zult accepteren dat kinderen op

grond van hun goede prestaties negatief worden benaderd. Bekijk ook of u erachter kunt komen waarom een kind dat afkeuren hanteert;

- het komt voor dat leerkrachten geïrriteerd raken door betwetertjes, alleswetertjes, professortjes of hoe men deze kinderen ook aanduidt. Soms zijn zeer begaafde kinderen ook zeer irritant, doordat ze op een negatieve manier laten merken dat ze alles beter/anders weten en op alle slakken zout leggen. Daardoor kunnen de dagelijkse activiteiten worden verstoord. Soms vertonen zeer begaafde kinderen helemaal geen negatief gedrag, terwijl ze toch niet door de leerkracht worden geaccepteerd. Soms heeft dat als achtergrond een vorm van jaloezie. Van belang is dat leerkrachten zich realiseren dat het louter op grond van zeer goede prestaties afwijzen van een kind onverantwoord is. Ook zeer begaafde kinderen zijn aan de zorgen van de leerkracht toevertrouwd en dienen geaccepteerd te worden. Als zeer begaafde kinderen op een negatieve manier aandacht trekken of op een overdreven wijze laten zien wat ze allemaal (beter) weten, is dat vaak een teken van een tekort aan aangepast onderwijs. Vaak zeggen deze kinderen: 'Geef me dan ook leerstof waaraan ik wat heb'. Zie de mogelijkheden onder 5.1, op 'Zeer begaafde kinderen' 418 en verder. Het is in elk geval van belang het ongewenst kritisch zijn met het kind te bespreken. Leg het kind uit wat daaraan irritant is en wijs het op andere mogelijkheden om te laten zien wat het kan.

3. Ouders: Ook de ouders zullen de hoogbegaafdheid zonder schroom of overdrevenheid moeten accepteren.

5.4 De sociaal-emotionele problemen van het hoogbegaafde kind behoeven een gerichte, ondersteunende begeleiding

In het voorafgaande is reeds aangegeven dat hoogbegaafde kinderen ook sociaal-emotionele problemen kunnen vertonen. Soms komen die problemen voort uit de hoogbegaafdheid. Mogelijke veroorzakers van gedragsproblemen die direct met hoogbegaafdheid te maken hebben zijn:

- ontkenning door de omgeving van de hoogbegaafdheid, waardoor een gevoel van miskenning optreedt;
- hoogmoedswaanzin veroorzaakt door een omgeving die te veel aandacht besteedt aan de hoogbegaafdheid;
- zich te veel zorgen maken en angsten ontwikkelen;
- beperkte sociale vaardigheden, waardoor het kind zich te eenzijdig intellectueel ontwikkelt en sociale problemen als isolement en conflicten kunnen ontstaan;
- een te hoog taalontwikkelingsniveau en daardoor niet begrepen worden door groepsgenoten;
- niet geaccepteerd worden door de omgeving vanwege de hoogbegaafdheid of andere eigenaardigheden;
- verveling.

Op grond van deze oorzaken zijn de volgende vormen van begeleiding mogelijk:

1. Zie over acceptatieproblematiek 5.1, 5.2 en 5.3.
2. Zie over problemen op het gebied van de sociale vaardigheden het orthobeeld 'Sociale ontwikkeling'.
3. Zie over andere sociaal-emotionele problemen de andere orthobeelden.
4. Een geschikte vorm is ook de directe begeleiding. Bij deze aanpak probeert u zoveel mogelijk in de nabijheid van het hoogbegaafde kind te zijn en het tijdens concrete situaties te leren hoe het zich kan gedragen. Sommige hoogbegaafde kinderen weten zelf niet dat ze op een bepaalde manier problemen veroorzaken. U kunt hen dat het best tijdens die situaties zelf duidelijk maken. Mogelijke technieken zijn dan:
 - uitleggen: verklaren hoe iets verkeerd is gegaan of tot een conflict leidde;
 - voordoen/nadoen: voordoen hoe het kind zich dan moet gedragen en dat laten nadoen;
 - vertellen hoe het kind zich moet gedragen.

5.5 Intelligente kinderen vragen om ontdekkend onderwijs

Binnen het concept van het adaptief onderwijs gaat men er vanuit dat er drie soorten kinderen zijn:

- Kinderen die om ontwikkelend onderwijs vragen
- Kinderen die om sturend onderwijs vragen
- Kinderen die om ontdekkend onderwijs vragen

In dit orthobeeld zullen we alleen het ontdekkend leren toelichten. We kunnen het principe van het ontdekkend leren het beste illustreren aan de hand van de vraag wat je moet doen met een kind in groep 2 die toe is aan het leren lezen. Je kunt er dan voor kiezen de leesmethode van groep 3 'naar voren' te halen en reeds in groep 2 uit te voeren. Dat betekent dat je een kind met veel ontwikkelingsmogelijkheden leert lezen op de gewone manier zoals alle andere kinderen in groep 3 leren lezen en dat is zonde van de leermogelijkheden van zo'n begaafd kind. Het zou dan ook beter zijn om dat begaafde kind in groep 2 te leren lezen via het zelfontdekkend leren lezen. Die manier van leren lezen is beschreven in de Pravoo-brochure *Leren lezen in groep 2 of eerder*.

Voor de hoogbegaafde kinderen in groep 3 komen we nog vaak de volgende aanpak tegen, nl. men laat die kinderen versneld met de methode-inhouden meedoen en dan laat men ze werken uit pakketten als Kien, Somplex of Plustaak van Delubas. Dat betekent dat die kinderen eigenlijk op de gewone manier de gewone leerstof doorwerken en dat doet geen recht aan de leermogelijkheden van deze kinderen. Het versneld de leerstof doorwerken wordt ook wel *compacten* genoemd. Met laat het kind dat dan doen m.b.v. de minimumlijsten van de SLO.

Eigenlijk zouden deze kinderen de gewone leerstof ook via de ontdekkende manier moeten kunnen verwerven. We geven enkel voorbeelden.

Voor de spelling zouden de kinderen eigenlijk zelf

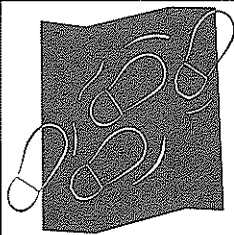

Dit ga je zelf leren:

Geoefend op:

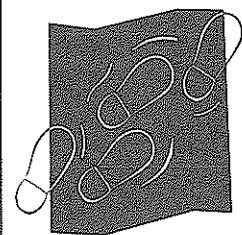
Woordpakket-
nummer:

Nieuwe woorden schrijven

Stap 1 woorden zoeken

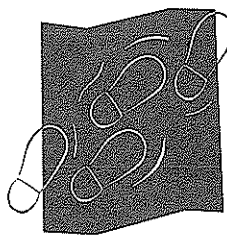
Neem een tekst zoals een krant, een boek, een hobbyblad of wat anders en kies 20 woorden die je wilt leren schrijven. Het moeten woorden zijn die je kunt begrijpen. Als het woord niet in je woordenboek staat dan moet je het niet opschrijven.

Stap 2 opschrijven

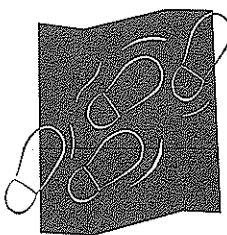
Schrijf de woorden onderstaand op:

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....
- 8.....
- 9.....
- 10.....
- 11.....
- 12.....
- 13.....
- 14.....
- 15.....
- 16.....
- 17.....
- 18.....
- 19.....
- 20.....

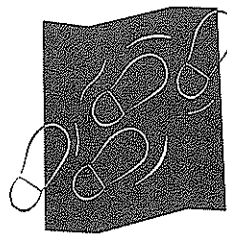
Stap 3 betekenis

Zoek van de woorden waarvan je niet precies weet wat ze betekenen de betekenis op en noteer die in je persoonlijke woordenboek.

Stap 4 wat is moeilijk?

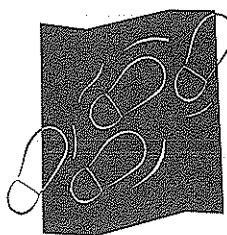
Zijn er ook woorden die moeilijk zijn om op te schrijven? Zet dan een streep onder dat deel van het woord dat je moeilijk vindt.

Stap 5 oefenen

Ga nu de woorden oefenen door:

- ze over te schrijven
- ze op de computer te typen
- ze in een computerprogramma te oefenen
- ze te oefenen door van ieder woord te leren wat er moeilijk aan is en dat ook te zeggen.

Stap 6 dictee

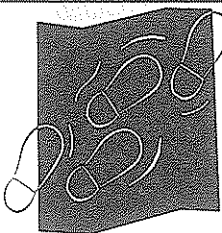
Laat iemand je nu een dictee geven over deze woorden met ook de woorden uit eerdere pakketten.

Dit ga je zelf leren:

Rekenen met tienvouden

Pravoo werkt op dit moment aan een project om het ontdekken rekenen uit te werken. Eind 2007 hopen we de eerste pakketten van dit type op de markt te kunnen brengen. Zie www.pravoo.com

Stap 1 Dit leer je van de juf/meester/meneer:

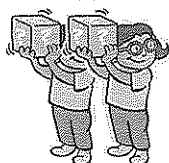
Je weet al wat eenheden zijn.

Je weet al hoe het 100-veld eruit ziet.

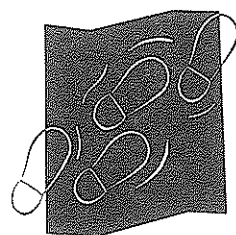

Bij een tienvoud gaat het om een portie of een bakje van tien.

Hier zitten er tien in. Je mag zelf weten waar er tien van in zitten; tien flessen of tien pennen.

Hoeveel zouden er dan in deze twee dozen zitten?

Stap 2 Oefenen met de tienvouden

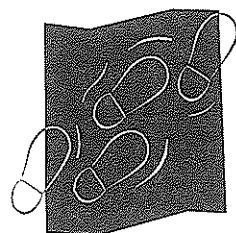
Bedenk nu eens sommen met die tienvouden.

Het moeten + (plus/erbij) sommen zijn en - (min/eraf) sommen. Het mogen alleen tienvouden zijn.

Maak de sommen op een sommenblad en zet het antwoord er niet achter. Bedenk alleen de sommen. Je moet 100 sommen bedenken. Schrijf ze ook op als sommen. Als je de sommen af hebt dan zoek je een klasgenoot op die de sommen kan maken. Daarna kijk je de sommen van de klasgenoot na. Is er geen klasgenoot dan moet je ze zelf maken. Je mag ze nakijken met de rekenmachine.

Is er nog iets opgevallen bij het maken van die sommen?

Schrijf in je portfolio hoe het is gegaan.

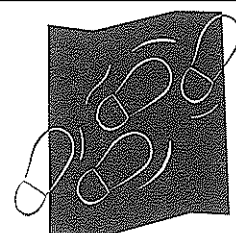
Stap 3 Nu mag je nog verder gaan

Ga nu verder en bedenk sommen met tienvouden en eenheden. Dus $34 + 40 =$. Dus een getal met eenheden en een getal met tienvouden.

Nu moet je 150 sommen bedenken. Schrijf ze ook op als sommen.

Als je de sommen af hebt dan zoek je een klasgenoot op die de sommen kan maken. Daarna kijk je de sommen van de klasgenoot na. Is er geen klasgenoot dan moet je ze zelf maken. Je mag ze nakijken met de rekenmachine. Is er nog iets opgevallen bij het maken van die sommen?

Schrijf in je portfolio hoe het is gegaan.

Stap 4 Sommen met een verhaaltje

Bedenk nu sommen die er niet uitzien als sommen maar als een verhaaltje.

Bijvoorbeeld:

Flip is jarig en zijn moeder koopt ijsjes. Er zitten tien ijsjes in een doosje en er komen 22 mensen op bezoek. Hoeveel doosjes moet je dan kopen?

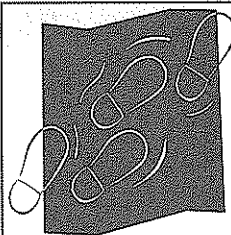
Je mag er ook bij tekenen. Er moeten eenheden en tienvouden in de sommen zitten. Schrijf in je portfolio hoe het is gegaan.

Dit ga je zelf leren:

Rekenen met breuken

Pravoo werkt op dit moment aan een project om het ontdekken rekenen uit te werken. Eind 2007 hopen we de eerste pakketten van dit type op de markt te kunnen brengen. Zie www.pravoo.com

Stap 1 Dit leer je van de juf/meester/meneer:

Nu ga je sommen leren maken met breuken. Een breuk is bijvoorbeeld als je iets doormidden breekt.

Bijvoorbeeld. Dit is een hele:

Maar dit is een

halve

Een halve schrijf je als $\frac{1}{2}$ of als $\frac{1}{2}$

De 1 heet de teller en de 2 heet de noemer:

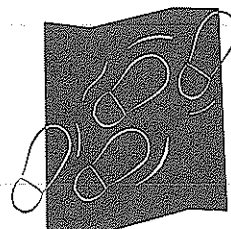
$$\frac{1}{2} + \frac{1}{2} + \frac{1}{2} = \frac{3}{2} \quad \text{Dat is dus eigenlijk drie halve stukken stokbrood.}$$

Kijk maar:

En dat is dus: $1 \frac{1}{2}$ Dat is een en een halve stokbrood.

Bedenk dingen waar je ook een halve van kunt nemen en dingen waar je geen halve van kunt nemen.

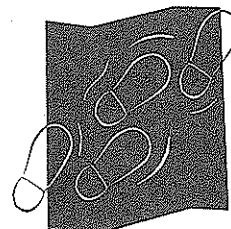
Stap 2 Oefenen met de halven

Bedenk nu eens sommen met die halven.

Het moeten + (plus/erbij) sommen zijn en (min/eraf) sommen. Het mogen alleen sommen met helen en halven zijn.

Maak de sommen op het sommenblad en zet het antwoord er niet achter. Bedenk alleen de sommen. Je moet 50 sommen bedenken.

Als je de sommen af hebt, dan zoek je een klasgenoot op die de sommen kan maken. Daarna kijk je de sommen van de klasgenoot na. Is er geen klasgenoot dan moet je ze zelf maken. Schrijf in je portfolio hoe het is gegaan.

Stap 3 Nu mag je nog verder gaan

Ga nu verder en bedenk sommen met breuken met een andere noemer.

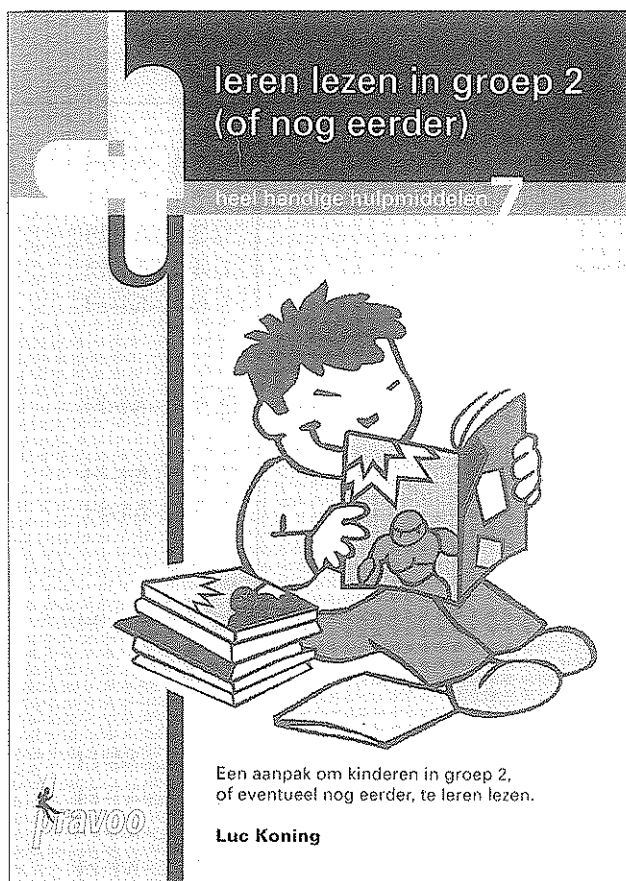
Er zijn ook breuken en die heten $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{4}$

Bedenk zo allerlei breuken en maak er weer sommen mee. Maak zo 100 breukensommen.

Maak de sommen op het sommenblad en zet het antwoord er niet achter. Bedenk alleen de sommen.

Als je de sommen af hebt dan zoek je een klasgenoot op die de sommen kan maken. Daarna kijk je de sommen van de klasgenoot na. Is er geen klasgenoot dan moet je ze zelf maken.

Kun je ook breuken optellen die verschillende noemers hebben zoals: $\frac{1}{2} + \frac{1}{3}$
Schrijf in je portfolio hoe het is gegaan.

woordpakketten moet kunnen samenstellen en zelf de spellingverschijnselen moeten kunnen ontdekken. Op pagina 424 van het voorafgaande wordt een werkblad getoond waarmee kinderen dat kunnen doen en tot zelfontdekkend spellen kunnen komen. Voor rekenen zou je eigenlijk voor de zekerheid een somtype of rekenkundige handeling moeten introduceren en de kinderen vanaf die introductie zelf de sommen kunnen laten ontwerpen, maar ook zelf de inhoud van de rekenleerinhouden kunnen laten ontdekken. Op pagina 425 is een werkblad voor ontdekkend leren weergegeven voor het rekenen met tienvouden. Op pagina 426 is een werkblad voor het ontdekkend leren te zien voor het rekenen met breuken.

6. Ouderadvisering

Overleg steeds met de ouders om te laten zien hoe u op school het onderwijs voor het kind adapteert en om van hen te horen hoe het kind er zich over uit. Probeer de ouders uit te leggen dat het het beste is om zo gewoon mogelijk met deze buitengewone begaafdheden om te gaan.

7. Verder lezen/websites

7.1 Geraadpleegde werken

- Altena, G.T. en anderen, Een onderzoek naar de betrouwbaarheid en validiteit van de signaleringslijst begaafdheid in het Tijdschrift voor orthopedagogiek van november 2001.
- Bruin, Alja de en anderen. Signalering en diagnostisering van hoogbegaafde kinderen in JSW van november 2001.

vember 2001.

- Drent, Sylvia e.a., Omgaan met ouders bij hoogbegaafdheid in JSW november 2001.
- Frumeau, Mia in JSW, november 2001.
- Gardner, H. (1995) *Leading Minds*. New York: Basic Books.
- Gerven, Eleonoor van, Wat bieden we slimme kleuters? in: *Het Jonge kind* van mei 2001.
- Gerven, Eleonoor van, e.a. Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong in JSW van november 2001. (bijna hetzelfde als het artikel in *Het jonge kind*)
- Goethals, Carla en anderen. Begaafde kinderen op de basisschool, Suggesties voor het uitzetten van een beleidslijn, in JSW jaargang 85, nummer 9, mei 2001.
- Groot, R. de, Een kwestie van hoogbegaafdheid in het Tijdschrift voor orthopedagogiek van november 2001.
- Hoogeveen, L., Een klas overslaan, Hoogbegaafdheid en versnelling, JSW-november 2001)
- Hulsbeek, M. en anderen, (Hoog)begaafde leerlingen in het po en vo, inventarisatie van knelpunten, uitgave van de landelijke informatiepunten (hoog)begaafdheid, SLO, 22 januari 2001.
- Mönks, F.J. & Span, P. (1985) *Hoogbegaafden in de samenleving*, Nijmegen.
- Mönks, F.J. & Ypenburg, J.H. (1995) *Hoogbegaafde kinderen thuis en op school*, Alphen a/d Rijn.

7.2. Websites

- www.pravoo.com de algemene site over Pravoo;
- www.pharos.nl/ over de oudervereniging;
- <http://www.plato.caiw.nl> over het landelijk centrum voor hoogbegaafdheid;
- <http://www.socsci.kun.nl/psy/cbo/index.htm> over het centrum voor begaafdheidsonderzoek van de KUN te Nijmegen;
- <http://www.hintnederland.nl/> over de belangenvereniging van ouders;
- <http://hoogbegaafd.pagina.nl/> een startpagina over hoogbegaafdheid.

7.3 Handig

Op het internet staan twee handige sites met actuele materialenoverzichten nl:

http://hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/materiaal_intro.html

<http://www.infohoogbegaafd.nl/leermiddelen/>

8. Bijlagen

Aan de orde komen:

- Op weg naar een beleidsplan voor (hoog)begaafden
- Meervoudige intelligentie
- Let op de onderpresteerders!
- Een tip voor wat anders

A Op weg naar een beleidsplan voor (hoog)begaafden

In de inleiding van deze update is reeds de noodzaak

Op weg naar een beleidsplan voor (hoog-)begaafden

aanpakprioriteit

standard 1. het kennis- en visie-aspect

- 1.1 We gaan er vanuit dat er (hoog-)begaafde kinderen zijn
- 1.2 We weten wat er wordt verstaan onder (hoog-) begaafdheid
- 1.3 We weten wanneer je hoogbegaafd bent
- 1.4 We gaan uit van het idee van de meervoudige begaafdheid
- 1.5 We weten hoe je het bepaalt en wie het bepaalt

- 1.1 L-M-H
- 1.2 L-M-H
- 1.3 L-M-H
- 1.4 L-M-H
- 1.5 L-M-H

standard 2. het signaleren

- 2.1 We hebben een intentioneel en spontaan leerlingvolgsysteem waarmee we hoogbegaafde kinderen op kunnen sporen.
- 2.2 Er is een duidelijke visie m.b.t de overgang van groep 2 naar 3
- 2.3 Er is een visie m.b.t. maximaal overslaan van aantal groepen

- 2.1 L-M-H
- 2.2 L-M-H
- 2.3 L-M-H

standard 3. het diagnosticeren van een profiel

- 3.1 We kunnen met behulp van anderen een profiel samenstellen van een kind met hoogbegaafdheden.

- 3.1 L-M-H

standard 4. het onderwijskundige beleid

- 4.1 We voeren didactische aanpassingen uit
- 4.2 We kunnen versnelling bieden
- 4.3 We kunnen verbreding realiseren
- 4.4 We kunnen verrijking bieden
- 4.5 We kunnen verdieping bieden
- 4.6 We kunnen de draaideuraanpak toepassen
- 4.7 We kunnen adaptief onderwijs bieden gericht op zelfontdekkend onderwijs

- 4.1 L-M-H
- 4.2 L-M-H
- 4.3 L-M-H
- 4.4 L-M-H
- 4.5 L-M-H
- 4.6 L-M-H
- 4.7 L-M-H

standard 5. het pedagogische beleid

- 5.1 We begeleiden het kind naar zelfacceptatie
- 5.2 We zijn gericht op het ontwikkelen van een reëel positief zelfbeeld
- 5.3 We werken aan klasgenootacceptatie

- 5.1 L-M-H
- 5.2 L-M-H
- 5.3 L-M-H

standard 6. het contact met de ouders

- 6.1 We streven naar een regelmatig overleg met de ouders over de vorderingen van hun kind en de beleving van de ouders en het kind

- 6.1 L-M-H

standard 7. speciale begeleiding

- 7.1. We signaleren/diagnosticeren en begeleiden **onderpresteren**
- 7.2. We signaleren/diagnosticeren en begeleiden **verveling**
- 7.3. We signaleren/diagnosticeren en begeleiden **perfectionisme**
- 7.4. We signaleren/diagnosticeren en begeleiden **faalangst**
- 7.5. We signaleren/diagnosticeren en begeleiden **sociale problemen**
- 7.6. We signaleren/diagnosticeren en begeleiden **motorische problemen**
- 7.7. We signaleren/diagnosticeren en begeleiden **werkhoudingsproblemen**

- 7.1 L-M-H
- 7.2 L-M-H
- 7.3 L-M-H
- 7.4 L-M-H
- 7.5 L-M-H
- 7.6 L-M-H
- 7.7 L-M-H

standard 8. de doorgaande lijn

- 8.1 Er is een goede doorgaande lijn m.b.t. hoogbegaafdheid tussen de verschillende groepen
- 8.2 Er is een goede doorgaande lijn m.b.t. hoogbegaafdheid tussen basis- en voortgezet onderwijs
- 8.3 Ook:.....

- 8.1 L-M-H
- 8.2 L-M-H

L=lage aanpakprioriteit
M=middelmatige aanpakprioriteit
H= hoge aanpakprioriteit

voor het samenstellen van een beleidsplan weergegeven. Daarbij komt ook nog dat er veelvuldig in de media aandacht wordt besteed aan hoogbegaafdheid. Bijvoorbeeld op 3 oktober 2005 meldde NRC over een 8 jarig begaafd kind in Emmen dat volgens de moeder onvoldoende onderwijs op maat kon krijgen. De moeder wilde het kind op een meer bij het kind passende school en vroeg de gemeente de extra kosten te vergoeden, hetgeen niet gebeuren zal.

In april 2006 komen in het dagblad Trouw drie hoogbegaafde kinderen aan het woord waarbij vooral de wens naar ontdekkend onderwijs opvallend is.

Op pagina 428 is een blad te zien waarop 30 kenmerken van een beleid m.b.t. hoogbegaafden zijn weergegeven. U kunt dit blad gebruiken door per *standard* weer te geven of u vindt dat dat aspect aangepakt moet worden. Score een L (= lage aanpakprioriteit) als u vindt dat dit een standard is die niet zo relevant is voor u. Score een M (=middelmatic) als u vindt dat de desbetreffende standard binnen een termijn van 2 à 3 jaar aangepakt moet worden en score een H (= hoog) als u vindt dat dat aspect een hoge aanpakprioriteit heeft en zo snel mogelijk aangepakt moet worden. Een leerkracht bij u op school verzamelt alle ingevulde bladen en kan daarmee uitrekenen welke standards het vaakst een H scoren en dus een breed draagvlak hebben om z.s.m. aangepakt te worden.

Het beleidsplan; kenmerk: *inpassen*

Als u voor alle standards de benadering van uw school weergeeft, kunt u zo uw beleidsplan schrijven. De basisbenadering is dat u de inhouden van het nu volgende inpast in de huidige structuren. In het themanummer over hoogbegaafden van JSW wordt er op diverse plaatsen gesproken over aparte signalering en een apart signaleringsprotocol (blz. 19: SI-DI-model) met een speciaal schema. Dat is niet aan te bevelen. Probeer zoveel mogelijk de inhouden op te nemen in bestaande systemen.

Bespreking van de standards

Standard 1. het kennis- en visie-aspect

1.1 *We gaan er vanuit dat er (hoog-)begaafde kinderen zijn*

Tijdens studiedagen op scholen bleek soms dat men hoogbegaafdheid ontkende. Sommige leerkrachten stelden dat er tegenwoordig wel gauw door ouders wordt gedacht dat hun kind hoogbegaafd is. Ook een opmerking als: *'Zorg dat u de talenten van hoogbegaafden ontwikkelt, want we hebben veel hoogbegaafden nodig om hedendaagse problemen op te lossen.'* levert vaak ook reacties op in de trant van; *'Maar we hebben toch niet alleen hoogbegaafden nodig, etc.'*

Bekijk of het nodig is dat u nog gestimuleerd moet worden om te accepteren dat er hoogbegaafde kinderen zijn. Praat daar eens met elkaar over.

1.2 *We weten wat er wordt verstaan onder (hoog-)begaafdheid*

Hierbij gaat het om uw kennis van het verschijnsel (hoog-)begaafdheid. Vanuit ouders, maar ook in de literatuur komt u het begrip hoogbegaafdheid tegen. Omdat de term hoogbegaafdheid nog steeds wordt gehanteerd, is het belangrijk te weten wat er onder wordt verstaan. Iemand is hoogbegaafd als er aan drie kenmerken wordt voldaan:

- er moet sprake zijn van een IQ van 130 of meer;
 - er moet sprake zijn van een goede werkhouding in de vorm van het efficiënt uit kunnen voeren van taken, het zelfstandig kunnen werken, het hebben van een goede diepteconcentratie, gemotiveerd zijn en een goed doorzettingsvermogen hebben;
 - er moet sprake zijn van een creatief denkvermogen in de zin dat het kind allerlei oplossingsstrategieën kan bedenken en dat er sprake is van een goede transfer of training in de zin van het makkelijk toe kunnen passen van het geleerde.
- Pas als aan deze drie kenmerken is voldaan, is er sprake van hoogbegaafdheid.

Of er uiteindelijk sprake kan zijn van hoogbegaafdheid heeft dus ook te maken met omgevingsfactoren. Soms is er alleen sprake van intelligentie. Met intelligentie word je geboren en of je ook hoogbegaafd wordt, hangt af van:

- de school: krijgt het kind adaptief onderwijs, passend bij de kenmerken van het kind?;
- het gezin: gaan de andere huisgenoten natuurlijk en honorerend om met de vragen en behoeften van het kind, zijn ze niet al te bang het fout te doen en gaan ze niet te overdreven met het kind om door het op een voetstuk te plaatsen of als een wonderkind te benaderen;
- de peers (de leeftijdsgenoten): voelt het kind zich op zijn gemak bij de leeftijdsgenoten, wordt het geaccepteerd, durft het hoogbegaafd te zijn?

Daarnaast spelen ook andere aspecten een rol zoals gezondheid, situatie in het land waarin je opgroeit, etc.

Een basisgegeven is dat het bij hoogbegaafdheid om een **dynamisch proces** gaat van allerlei factoren die elkaar met verschillend gewicht beïnvloeden.

1.3 *We weten wanneer je hoogbegaafd bent*

Hierbij gaat het om het verantwoord hanteren van de criteria:

- IQ van 130 of meer;
- goede werkhouding;
- creatief zijn.

Zie de toelichting in het voorafgaande. Hoewel we in deze update uitgaan van meervoudige begaafdheden, wordt u toch als leerkracht geconfronteerd met de term hoogbegaafdheid en dan is het aan te bevelen de drie genoemde criteria te hanteren.

1.4 We gaan uit van het idee van de *meervoudige begaafdheid*

De meeste mensen die dagelijks met kinderen in een schoolsituatie omgaan weten dat hoogbegaafdheid met de drie criteria een beperkt concept is. In de praktijk kun je er niet zo veel mee. Je moet toch immers ook iets met kinderen met een hoge intelligentie die niet zo'n goede werkhouding hebben en wat doe je met kinderen met praktische begaafdheden?

Het is daarom beter om uit te gaan van het gegeven dat er allerlei vormen van begaafdheden zijn.

1.5 We weten hoe je het bepaalt en wie het bepaalt

Met behulp van het begaafdheidsprofiel kunt u een beeld weergeven van de verschillende begaafdheden van een kind. De werkwijze is als volgt:

•1.5.1 vul de persoonlijke gegevens in op pagina 415;

•1.5.2 vul het profiel in. Bij aspect 1 van het profiel gaat het om de algemene begaafdheid. Dat moet u door een *pedagoog/psycholoog* laten bepalen. Er zijn vier scores aangegeven. Vul het hokje dat het dichtst in de buurt ligt van het niveau. Bij 2 gaat het om de verbale intelligentie en bij 3 om de performale intelligentie (d.w.z. het intelligent handelen zonder taal te uiten).

Psychologisch onderzoek levert de niveaus op voor aspect 2 en 3. Bij de werkhouding (aspect 4) scoort u lijn 4 als het kind het werk maakt in 25% van de tijd van anderen en lijn 3 scoort u als het kind het werk maakt in 50% van de tijd van de anderen.

Bij aspect 5 scoort u lijn 4 als het kind alle problemen zelf op kan lossen en u scoort lijn 3 als het kind u slechts een enkele keer nodig heeft.

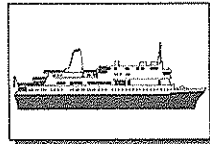
Bij aspect 6 gaat het om de prestaties op een reken-toets. Neem bijv. de DLE-test rekenen en wiskunde af en bepaal het dle. van het kind. Lijn 4 scoort u als het kind twee of meer jaar voor is op de leeftijdsgenoten en u scoort lijn 3 bij een voorsprong van een jaar.

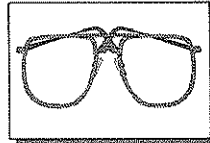
Bij aspect 7 gaat het om het schrijven of bij heel jonge kinderen om het maken van schrijfpatronen. Score lijn 4 bij een perfecte lijnvoering of handschrift en score lijn 3 als het bijna perfect is.

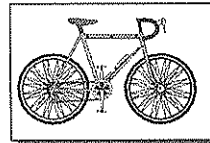
Bij onderdeel 8 tot 12 is het alleen mogelijk om een meer dan gemiddelde prestatie aan te geven. Een gradatie in lijn 3 en 4 is te gedetailleerd. Bij praktische begaafdheid (aspect 8) gaat het om het oplossen van praktische problemen zoals het omgaan met de dagelijkse materialen zoals kleding, gereedschap, maar ook het oplossingen zoeken bij activiteiten in het kader van de beeldende expressie. Bij 9 gaat het om de creatieve kwaliteit van tekenen, muziek maken en beeldende expressie. Bij aspect 10 gaat het om het

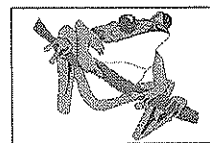
Werkblad bij het spellingleerbaarheidsonderzoek.

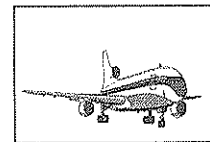
Naam/datum:

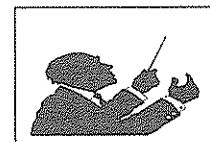

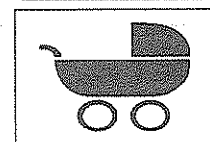

omgaan met anderen, bij 11 om de kennis van jezelf/ een juist zelfbeeld en bij 12 om een weetgierige instelling. Als extra is nog opgenomen de beheersing van de ontwikkelingsmaterialen bij hoogbegaafde kleuters. Als een kind aan het begin van groep 1 alle materialen van begin groep 2 en/of verder uit kan voeren scoort u lijn 3½. Dat scoort u ook als het kind aan het begin van groep 2 de materialen van eind groep 2 al uit kan voeren.

Door lijnen te trekken tussen de vakjes ontstaat een profiel.

Als het gaat om kinderen in groep 1 en 2 moet u zelf bepalen welke van de 13 aspecten u kunt scoren. Soms zal aspect 6 problemen geven bij het invullen, maar u kunt dat ook bepalen met behulp van CITO-ordenen of aan de hand van de moeilijkste ontwikkelingsmaterialen op dit gebied.

Voor kinderen van groep 3 t/m 8 dient u aspect 13 niet in te vullen omdat dat helemaal betrekking heeft op het uitvoeren van ontwikkelingsmaterialen in groep 1 en 2.

Bij het profiel gaat het niet om de vraag: hoe intelligent is dit kind, maar om de vraag: **hoe (op welke manier) is dit kind intelligent?**

Tenslotte kunt u mede-bepalende dimensies scoren door te onderstrepen wat er van toepassing is. Helemaal onderaan is nog ruimte voor andere aanvullende opmerkingen. Het zal duidelijk zijn dat de leerkracht een deel van het profiel zelf in kan vullen, maar dat er een externe deskundige is voor het aanleveren van de gegevens van aspect 1 t/m 3.

Standard 2. het signaleren

2.1 We hebben een intentie-neel en spontaan leerling-volgsysteem waarmee we hoogbegaafde kinderen op kunnen sporen

De signalering van kinderen met hoogbegaafdheden begint bij de aanmelding van het kind. Dat betekent dat het belangrijk is dat er een goede intake-lijst is. De Bruin (2001; 16) stelt voor om geen vragen-lijst af te nemen. Onze ervaring is dat dat toch handiger is om geen dingen te vergeten en de intake breed van onderwerp te houden en niet alleen op hoogbegaafdheid te focussen. Zie blz. 21-24 van de handleiding bij het Pravoo leerling-volg- en hulpsysteem en bijlage 16 en 17 van dat programma.

Daarna gaat het om de vraag in hoeverre in uw leerlingvolgsysteem te zien is dat het kind een ontwikkelingsvoorsprong heeft (intentioneel) en in hoeverre u ook notitie maakt van het gedrag van het kind tijdens de alledaagse activiteiten (spontaan) zoals de mate waarin het kind vragen stelt, de soorten vragen die het stelt, het werktempo, de relatief betere prestaties, etc.)

U kunt voor het signaleren gebruik maken van uw gewone leerlingvolgsysteem. Er zijn wel allerlei aparte signaleringslijsten zoals die van de SBD Midden-Holland en Rijnstreek, het GCO in Leeuwarden en het SAC in Utrecht, maar eigenlijk moet het met uw gewone LVS-systeem kunnen. Bekijk of het met uw gewone leerlingvolgsysteem mogelijk is een ontwikkelingsvoorsprong vast te stellen. Er worden nu allerlei aanbiedingen gedaan van speciale signaleringslijsten. Altena (Altena, 2001) en anderen bieden de meest recente lijst aan, maar vergeten daarbij dat het

protocol groep-3-rijpheid

versie
januari
2001

36

Naam kind/school:

Invaldatum:

	functioneringsniveaus		
	1	2	3
1. Algemene kenmerken			
1.1 Geboortemaand	1	2	3
1.2 Algehele verschijning	1	2	3
2. Houding			
2.1 Betrokkenheid bij kringactiviteiten	1	2	3
2.2 Werkhouding (motivatie/taakgerichtheid) voor werkles (vrij)	1	2	3
2.3 Werkhouding (motiv./taakger.) voor werkles (opdrachten)	1	2	3
2.4 Werkhouding (motivatie/taakgerichtheid) voor ontwikkelingsmaterialen	1	2	3
2.5 Werktempo	1	2	3
2.6 Algemene instelling (ook voorkeur voor werkactiviteiten)	1	2	3
2.7 Eigen voorkeur voor schoolloopbaanvervolg	1	2	3
2.8 Weerbaarheid	1	2	3
3. Prestatiegebieden			
3.1 Kwaliteit van kringgedrag	1	2	3
3.2 Werkles (vrij)-prestatie	1	2	3
3.3 Prestaties werkles, bij opdrachten	1	2	3
3.4 Beheersing ontwikkelingsmaterialen	1	2	3
3.5 Taalbeheersing	1	2	3
3.6 Visuele discriminatie	1	2	3
3.7 Auditieve discriminatie	1	2	3
3.8 Oog-handcoördinatie (kleine papier-en-pen-motoriek)	1	2	3
3.9 Omgaan met hoeveelheden	1	2	3
3.10 Kwaliteit van omgaan met letters en cijfersymbolen	1	2	3
Algemeen:			

Totaal:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60

Duidelijk advies voor groep 2-verlenging met eventueel aanbevelingen voor het uitvoeren van inhouden van het Pravoo-leerlingvolg- en hulpsysteem.

geen optimale voorwaarden voor groep 3

Langer in groep 2 is nadelig.

3e versie jan. 2001, groep-3-rijpheid

in de praktijk geen beginnen aan is om overal aparte signaleringslijsten voor te gebruiken. Denkt u maar eens aan signalering voor pesten, faalangst, etc.

Met het Pravoo-leerling-volgsysteem voor kleuters is het mogelijk een peiling uit te voeren met de normering van een jaar of langer. Het is zeer aan te bevelen om ook eens toetsen af te nemen met inhouden van stof die nog niet is behandeld. Geef eens een dle-test rekenen of een dictee met woordpakketten die nog moeten komen, geef kinderen in groep 1 eens moeilijke ontwikkelingsmaterialen en geef eens een leerbaarheidsdictee. Op de linkerpagina is daar een voorbeeld van te zien. Dat leerbaarheidsdictee wordt gegeven aan kinderen in januari in groep 3. Ze moeten dan al

woorden als *kinderwagen* en *dirigent* schrijven. Dat zijn woorden die ze nog nooit gehad hebben, maar aan het aanpakgedrag is te zien welke kinderen zeggen: '*Dat woord kan ik niet schrijven, dat heb ik nog nooit gehad.*' en welke kinderen toch aangeleerde vaardigheden toe gaan passen en oplossingen zoeken voor klanken die ze nog niet kunnen schrijven.

Het is belangrijk om bij het signaleren speciale aandacht te hebben voor de kleine motoriek bij kinderen in groep 1 en 2. De vraag of een kind de leerstof kan versnellen wordt medebepaald door de prestaties op het gebied van de fijne motoriek, omdat deze jonge kinderen toch moeten kunnen schrijven. Het is aan te bevelen de hoogbegaafde kleuters extra motorische oefeningen te laten doen als het maken van schrijfpatronen en het volgen van een schrijfmethode, zodat ze dat toe kunnen passen als ze vervroegd gaan schrijven in het kader van de spelling en de toegepaste spelling.

2.2 Er is een duidelijke visie m.b.t de overgang van groep 2 naar 3

Van belang is er vanuit te gaan dat het voor hoogbegaafde kinderen belangrijk is niet langer dan nodig in groep 1 en 2 te blijven. Voor veel leerkrachten in groep 1 en 2 is dat een moeilijk te accepteren standpunt omdat men vaak argumenten voor het blijven in groep 1/2 hanteert van het type:

- hij is nog zo jong,;
- als het kind nu al naar groep 3 gaat, loop je het gevaar dat het zijn hele leven de jongste blijft met alle sociaal-emotionele gevaren van dien;
- het kind moet nog beter leren spelen;
- het kind is nog te weinig weerbaar;
- de motoriek is nog matig.

We adviseren om er bij hoogbegaafde kinderen vanuit te gaan dat het hoogbegaafde vlammetje moet blijven branden en dat het kind intellectueel prikkels moet blijven ontvangen. Als je hoogbegaafd bent en een grote ontwikkelingsvoorsprong hebt en je hebt een zwakke motoriek, moet je vanwege het aanbieden van intellectuele prikkels toch gewoon naar groep 3. Het criterium voor het vervroegd naar groep 3 gaan is de 20-puntenlijst van het groep-3-rijpheidsprotocol zoals dat bij Pravoo is uitgegeven. Dit is een objectief instrument waarvan is gebleken dat het het schoolsucces goed kan voorspellen. Zie het voorbeeld op de vorige pagina.

2.3 Er is een visie m.b.t. maximaal overslaan van het aantal groepen

Een richtlijn is dat een kind niet meer dan eenmaal een groep overslaat, waarbij het wel mogelijk is dat het om een jonge leerling gaat die slechts anderhalf jaar in groep 1/2 heeft gezeten. Uit onderzoek is gebleken dat de bevindingen van het versnellen in de vorm van een klas overslaan over het algemeen positief zijn (Hoogveen 2001; 24) Er blijken meestal geen negatieve effecten op de sociale en de emotionele groei. Vooral het ontvangen van uitdagingen blijkt

gunstig op hoogbegaafde kinderen te werken. Ook blijken deze kinderen zich niet sociaal geïsoleerd te voelen en geen emotionele problemen te ondervinden.

Standard 3. het diagnosticeren van een profiel

3.1 We kunnen met behulp van anderen een profiel samenstellen van een kind met hoogbegaafdheden

Zie de aanwijzingen voor het invullen van het profiel zoals weergegeven op pagina 3. Eventueel kunt u externe hulp inschakelen van een SBD, het centrum voor begaafdheidsonderzoek in Nijmegen, een van de particuliere bureaus of een onderzoeker van een van de ouderverenigingen. Alleen voor de eerste drie aspecten van het profiel hebt u een externe deskundige nodig. Voor de andere aspecten kan de diagnose ook door de leerkracht en/of de interne begeleider worden uitgevoerd.

Standard 4. het onderwijskundige beleid

Als eenmaal is vastgesteld dat er sprake is van een of meer hoogbegaafdheden dan hebt u zeven mogelijkheden om daar op te reageren, nl.:

- 4.1 We voeren didactische aanpassingen uit;
 - 4.2 We kunnen versnelling bieden;
 - 4.3 We kunnen verbreding realiseren;
 - 4.4 We kunnen verrijking bieden;
 - 4.5 We kunnen verdieping bieden;
 - 4.6 We kunnen de draaideuraanpak toepassen;
 - 4.7 We kunnen adaptief onderwijs bieden gericht op zelfontdekkend onderwijs. Zie de voorbeelden van ontdekkend onderwijs op pagina 423 en verder.
- Geef op het begaafdheidsprofiel in de kleine vakjes boven de aspecten aan welke benadering u kiest. Noteer eventueel meerdere letters in een vakje.

4.1 We voeren didactische aanpassingen uit

Hierbij gaat het om eenvoudige aanpassingen zoals:

- niet de gehele instructie volgen;
- helemaal geen instructie volgen, zelf bekijken wat de bedoeling is van bepaald ontwikkelingsmateriaal;
- meerdere taken maken, terwijl de andere kinderen maar één taak maken;
- eerder zelfstandig werken dan de andere kinderen;
- vaker werken (bijv in groep 1/2);
- zelf het werk nakijken.

4.2 We kunnen versnelling bieden

Versnellen is eigenlijk tempodifferentiatie. Het kind doet wel bijna dezelfde dingen als de andere kinderen, maar kan dat sneller doen en wordt niet in zijn tempo geremd. Bijvoorbeeld:

- eerder met lezen en rekenen beginnen in groep 1/2;
- in eigen tempo door de geplande stof of de materialen. Veel hoogbegaafde kinderen hebben moeite een uitzonderingspositie in te nemen. Ze kijken naar andere kinderen en kiezen materialen die die kinderen ook kiezen. Stimuleer ze om andere en moeilijkere materialen te kiezen of bied ze gewoon aan;
- delen van de stof overslaan, bijv. minder oefenen;

- zelf nakijken.

Belangrijk is dat de kinderen wel de gewone dingen zoals werkboekjes mee naar huis krijgen zoals dat bij andere kinderen ook gebeurt.

4.3 We kunnen verbreding realiseren

Bij het verbreden blijft het kind binnen hetzelfde leerstofblok, maar krijgt het andere en meer aspecten van die stof aangeboden, zoals:

- bij projecten samen met de leerkracht een speciaal prentenboek bekijken over een aspect van het project dat niet met de andere kinderen wordt doorgenomen, maar wel past binnen het onderwerp en ook niet echt moeilijker is;
- bij wereldoriëntatie andere boeken lezen over dat onderwerp.

4.4 We kunnen verrijking bieden

Verrijken is iets doen wat de andere kinderen niet gaan doen. Dat hoeft niet binnen het thema te zijn dat de klas behandelt, want dat is verbreden. Voorbeelden van verrijken zijn:

- bij kleuters met technisch Lego werken;
- laat kinderen in groep 1 en 2 ook werkzaamheden verrichten in het kader van de beeldende expressie bij voor hen aantrekkelijke thema's als ruimte, ruimtevaart, prehistorische dieren, mummies, etc. (Gerven JSW 2001; 22);
- boekje-bandje met boeken voor oudere kinderen;
- bij het bouwen met blokken een bouwtekening maken van het bouwwerk en op een andere dag die bouwtekening weer nabouwen;
- over andere onderwerpen dan de groep bezig zijn (bijv. de farao's);
- Somplex (rekenen; vraag naar de nieuwe euro-versie) van de SBD-Midden-Holland en Rijnstreek;
- Vooruit van Samsom ;
- Uitdaggers voor kids van Ajodakt met puzzels;
- de materialen van SBD West Zuid-Holland;
- Game (rekenen) CPS;
- Rekeningtoppers Ajodakt;
- Lego Dacta voor groep 1-8 (uitgegeven bij Heutink);
- Bolleboos (lezen) van SAC/SLO, uitgegeven bij Zwijsen;
- Bolleboos (rekenen) Kluwer;
- Quasar met bouwplaten over het heelal, (0165-502439);
- Plustaak van Delubas;
- Kies maar (taal/lezen) groep 4-8, Bekadidact;
- Cryptologisch over cryptogrammen, Kinheim;
- Taaltoppers, groep 6-8, Ajodakt;
- een presentatie houden over een bepaald onderwerp.

4.5 We kunnen verdieping bieden

Nu gaat het niet om het verbreden (meer van een onderwerp, maar wel op hetzelfde moeilijkheidsniveau)

en ook niet om het verrijken (iets anders doen), maar om het doen van meer ingewikkelde dingen, zoals:

- het dieper op een onderwerp van een bepaald thema ingaan (bijv. meer detailnamen van een plant leren);
- een extreem moeilijke puzzel maken;
- moeilijke opdrachten met logiblokken (met ontkenning erin: je moet alle vormen opzoeken die niet rond zijn en niet blauw);
- boeken lezen over onderwerpen die uitgebreider zijn en bijv. voor oudere kinderen geschreven zijn;
- een ingewikkeld prentenboek doornemen met de leerkracht;
- ingewikkelde toepassingsopdrachten met bepaalde somtypen.

Speciale aandacht moet er bij de verdieping gegeven worden aan kinderen in groep 1 en 2. Daarbij moet men bij verdieping niet alleen denken aan het werken met ontwikkelingsmaterialen, maar ook aan het werken in het kader van de beeldende expressie. Men kan een kind ook stimuleren op de boot van Sinterklaas een radar te bouwen en bij het spelen kan het kind ook allerlei administraties verrichten als het een garagehouder speelt of een winkelvevrouw.

4.6 We kunnen de draaideuraanpak toepassen

Bij de draaideuraanpak komen kinderen uit verschillende groepen samen om met elkaar iets te doen. Zo kan een kind van groep 2 iets met een kind van groep 3 gaan doen of kunnen enkele bovenbouw kinderen samen wat doen. Een mogelijkheid is ook dat een kind uit groep 2 de instructie volgt in groep 3 en de verwerking doet in zijn eigen klas.

Een speciale draaideurinvulling is het buiten het lokaal instructie volgen van een interne begeleider.

4.7 We kunnen adaptief onderwijs bieden gericht op zelfontdekkend onderwijs

Een meest basale benadering voor hoogbegaafde kinderen is het adaptief onderwijs. Adaptief onderwijs is een bepaalde opvatting over differentiatie.

Daarbij gaat het in eerste instantie niet om tempodifferentiatie en verrijkingsstof, maar om het gegeven dat de kinderen op een verschillende manier leren.

Eigenlijk vragen kinderen om verschillende vormen van onderwijs. Er zijn kinderen die vragen om ontwikkelend onderwijs, andere kinderen vragen om sturend onderwijs en de hoogbegaafde kinderen vragen om ontdekkend onderwijs. Dat wil zeggen dat de leerkracht bij het omgaan met hoogbegaafde kinderen steeds in het onderwijs het aspect van zelfontdekking inbrengt. Enkele voorbeelden:

- in groep 1/2 krijgen deze kinderen geen instructie bij het werken met ontwikkelingsmaterialen, maar moeten ze zelf ontdekken wat ze met die materialen kunnen doen;
- in groep 1 en 2 mogen deze kinderen via ontdekkend leren lezen zichzelf leren lezen;
- in de rest van de basisschool doen deze kinderen

niet mee met de woordpakkettenaanpak voor de spelling, maar halen ze uit hun eigen leesboek 25 woorden om die week te oefenen en bedenken ze zelf oefenvormen. Ze moeten ook zelf bedenken hoe ze kunnen bekijken of ze die woorden beheersen.

Adaptief onderwijs is een concept waar veel scholen mee bezig zijn en waar verschillende manieren van leren en een aansluitend onderwijsaanbod bij hoort.

Eigenlijk moet de gedachte van verschillende begaafdheden gekoppeld worden aan de gedachte van adaptief onderwijs, waarbij kinderen de ruimte krijgen hun specifieke begaafdheden verder te ontwikkelen.

Standard 5. het pedagogische beleid

5.1 *We begeleiden het kind naar zelfacceptatie*

Vergeet bij het omgaan met kinderen met hoogbegaafdheden niet om regelmatig tegen ze te zeggen dat ze zo mogen zijn. Door expliciet aan te geven dat u dat accepteert zullen kinderen ook makkelijker zichzelf accepteren.

5.2 *We zijn gericht op het ontwikkelen van een reëel positief zelfbeeld*

Om het zelfvertrouwen optimaal te laten zijn, moeten kinderen met hoogbegaafdheden een juist beeld hebben van zichzelf.

Besteed daar dan ook regelmatig aandacht aan door het kind op een blad bij te laten houden wat het gedaan heeft en hoe het dat gedaan heeft. Het kind ziet dan zwart op wit wat het allemaal kan.

5.3 *We werken aan klasgenootacceptatie*

Kinderen met hoogbegaafdheden zijn vaak niet geaccepteerd in de groep. Soms worden ze genegeerd, uitgelachen of gepest. Veel kinderen zien het anders zijn dan anderen als een reden om te pesten.

Belangrijk is om met een groep kinderen te werken aan het respect voor elkaar. U kunt ook gebruik maken van de inhoud van het orthobeeld: *Pesten*.

Standard 6. het contact met de ouders

6.1 *We streven naar een regelmatig overleg met de ouders over de vorderingen van het kind en de beleving van de ouders en het kind*

Veel ouders van hoogbegaafde kinderen zijn zelf ook hoogbegaafd en hebben al snel door of de school hun kind accepteert en het aangepast onderwijs biedt. Ze praten veel met hun kind en weten ook hoe het er op school aan toegaat. Daarnaast worden ouders steeds mondiger en zijn er zelfs al vier ouderverenigingen in Nederland. Soms kunnen problemen met ouders ook te maken hebben met een gebrek aan deskundigheid bij leerkrachten op het gebied van de hoogbegaafdheid (Zie Drent; 2001; 26). De laatste tijd is de deskundigheid bij de leerkrachten verbeterd en veel scholen vinden dat zorgverbreding niet alleen te maken heeft met kinderen met problemen, maar ook met hoogbegaafde kinderen.

Een belangrijk basisuitgangspunt is om serieus om te gaan met ouders die denken dat hun kind hoogbegaafd is. Soms ontkennen leerkrachten die hoogbegaafdheid omdat er op school weinig van te zien is. In dat geval is nader observeren op school en het kind laten testen beter dan een lange weg van tegenspreken van de visie van de ouders. Er bestaan kinderen met een selectieve begaafdheid.

We stellen voor rond de herfstvakantie plustoetsen af te nemen met stofinhouden die nog niet aan de orde zijn geweest. Deze aanpak kan voorkomen dat de school deze kinderen en de onderpresteerders over het hoofd ziet. Omdat er voor het intelligentie-onderzoek niet altijd voldoende geld is, moet de school bepalen wanneer de ouders of wanneer de school dat bepaalt. Als de school op grond van het hanteren van voorde-ringtoetsen ook vaststelt dat er van hoogbegaafdheid sprake is, is het niet nodig een intelligentietest af te nemen. Er functioneren op dit moment veel kinderen met hoogbegaafdheden in het basisonderwijs die een aangepast programma krijgen en waarvoor nooit een test is afgenomen. Ook zonder test weet men dat wel. Pas bij twijfels of als alleen de ouders denken dat er sprake is van hoogbegaafdheid kunt u voorstellen het kind te laten testen. U kunt vastleggen in het schoolbeleid dat als de school geen aanleiding heeft of twijfelt dat het kind hoogbegaafd is, de ouders de kosten voor een onderzoek moeten betalen en ook als de school het wel weet en een speciale aanpak heeft opgezet en alles al 'loopt'. Een test is dan immers overbodig. Een enkele keer kan het ook voorkomen dat de school twijfelt aan het externe onderzoek dat de ouders uit hebben laten voeren en een second-opinion willen.

Ten aanzien van het contact met de ouders is het belangrijk om wat vaker met ze te overleggen. Dat regelmatig overleg dient om de ouders te laten zien hoe het met hun kind op school gaat, wat u doet aan speciale activiteiten en u vraagt u aan de ouders hoe het kind thuis functioneert. Laat ze het werk van hun kind zien en geef ook de plannen aan. Laat daarbij duidelijk de grenzen en de mogelijkheden van de school zien zodat er sprake is van een reëel beeld. Na enige tijd 'loopt' de begeleiding en zal het contact minder frequent hoeven te zijn.

Ouders van kinderen met hoogbegaafdheden klagen nogal eens over de acceptatiebereidheid van leerkrachten. Laat de ouders duidelijk merken dat u het kind accepteert, dat u het een uitdaging vindt om dit soort kinderen aangepast onderwijs te bieden.

Soms zijn er problemen met ouders omdat ze te veel van u verwachten of omdat ze denken dat hun kind geniaal is, terwijl u vindt dat dat overdreven is. Zie dan de update: Moeilijke kinderen, moeilijke ouders.

Standard 7. speciale begeleiding

7.1 *We signaleren/diagnosticeren en begeleiden onderpresteren*

In bijna alle publicaties over hoogbegaafden wordt het onderpresteren besproken. Als kinderen op school geen ruimte krijgen om de begaafdheden verder te ontwikkelen gaan ze zich aanpassen. Iedere aanpassing van een kind met hoogbegaafdheden is een onderprestatie. Daarbij komt dat kinderen met hoogbegaafdheden de aandacht kunnen laten verslappen en reageren met 'Ik weet het allemaal al wel.' Soms gaat dat ongemerkt. Een signaal van onderpresteren is volgens Butler-Por (Frumau; 2001) dat er bij onderpresteerders een verschil is tussen de slimme vragen die ze stellen en het veel minder gemaakte schoolwerk.

Ze blijken ook nogal eens mondeling veel achtergrondinformatie te bezitten, maar doen het toch niet goed bij een toets begrijpend lezen.

Als u het belangrijk vindt om de onderpresteerders op te sporen is het aan te bevelen zo rond de herfstvakantie toetsen af te nemen met inhouden die nog niet aan de orde zijn geweest.

Op pagina 430-431 (standard 2) van het voorafgaande doen we voorstellen op dat gebied.

De beste werkwijze is dan vooraf de namen van kinderen te noteren waarvan u verwacht dat ze goed zullen scoren. Daarna neemt u de toetsen af en de kinderen die boven verwachting presteren kunt u als onderpresteerders beschouwen.

Speciale problematiek

1. selectieve begaafdheid

Er is een verschijnsel waarbij kinderen thuis wel gewoon spreken en op school niets zeggen (selectief mutisme). Datzelfde verschijnsel doet zich ook voor m.b.t. hoogbegaafdheden. Op school tonen ze hun hoogbegaafdheden niet/minder en thuis wel. Vaak heeft dat te maken met het niet kunnen of willen tonen van hoogbegaafdheid in een omgeving die dat niet accepteert of met ervaringen in vorige groepen.

2. ernstige koppigheid

Soms weigeren kinderen een bepaalde aangepaste benadering. Ze willen gewoon meedoen met de groep. Er kan dan een grote discrepantie ontstaan tussen het cognitieve niveau thuis en op school. Dat is een ongewenste discrepantie.

Aan te bevelen is:

- als er geen sprake is van speciale problemen is het vanzelfsprekend dat u bij een vermoeden van onderpresteren het kind laat onderzoeken, een begaafdheidsprofiel samenstelt en een of meer van de aanpassingen van 6.1. t/m 6.5 uitvoert. Daag het kind uit met leerstof en leeractiviteiten. Pas bij deze kinderen ook op met onnodige herhalingen van leerstofinhouden;
- Als er wel sprake is van een van de twee genoemde problemen is het volgende te overwegen:
 - bekijk wat het kind thuis doet en laat datzelfde op school doen en probeer dat uit te bouwen.

Soms spelen/werken kinderen thuis met materialen die ze op school niet durven of willen kiezen. Bied ze op school diezelfde materialen aan;

-bekijk welke onderwerpen in de interessesfeer van

het kind liggen en zoek de verrijking binnen die thema's;

- bij kinderen die ernstig weigeren op school aangepaste activiteiten uit te voeren kunt u ook proberen om die aangepaste activiteiten eerst buiten het lokaal in een kamertje uit te laten voeren. Probeer of dat het beste met de groepsleerkracht kan of met een andere leerkracht. Uit onze ervaring is gebleken dat ze het dan meestal wel willen doen omdat ze dan de ogen van de andere kinderen niet voelen. Probeer geleidelijk wat van die activiteiten in het lokaal te laten doen.
- pas de draaideuraanpak toe zoals weergegeven op pagina 433;

-bekijk eventueel of er dingen gebeurd zijn in de omgeving van het kind die hem remmen bij het uiten en het zichzelf zijn.

7.2 We signaleren/diagnosticeren en begeleiden verveling

Verveling, niet weten wat je moet doen of de dingen die je moet doen vervelend vinden, mag eigenlijk niet. Verveling is altijd een signaal. Verveling moet de aanleiding zijn om het kind (nog eens) te onderzoeken en het profiel van pagina 415 in te vullen. Bekijk dan per hoogbegaafd aspect welke begeleidingsmogelijkheden van 4.1 t/m 4.7 u gaat aanbieden. (blz. 432-433)

7.3 We signaleren/diagnosticeren en begeleiden perfectionisme

Kinderen met hoogbegaafdheden stellen soms te hoge eisen aan zichzelf. Ze hebben vaak tot nu toe weinig of geen fouten gemaakt en hebben dan ook geen ervaringen met falen, mislukken, fouten maken, etc. Je best doen in je leven is geen af te keuren instelling, maar perfectionisme is een last. Perfectionisme is bij kinderen op twee manieren waar te nemen:

- in de eerste plaats doen ze overdreven hun best om geen fouten te maken. Ze bereiden zich soms overdreven voor en controleren en checken dubbel. Ze zijn vaak zelf niet tevreden over hun werk omdat het eigenlijk nog wel beter kon.
- daarnaast reageren ze heftig als het toch niet foutloos is in de vorm van boos worden, heftige vormen van teleurstelling, faalangst, demotivatatie;

De aan te bevelen benadering is:

- Belangrijk is om er expliciet met de kinderen over te praten. Hanteer in de gesprekken met de kinderen ook de term perfectionisme;
- Bespreek dat hoogbegaafd niet wil zeggen dat je een genie bent of moet zijn. Vang het kind extra op bij fouten of in het geval dat het niet 100% goed is. Leg daarbij de nadruk op dat je van fouten kunt leren.
- Maak daar ook een overzicht van door het kind die leerervaringen op te laten schrijven.

7.4 We signaleren/diagnosticeren en begeleiden faalangst

Op grond van het perfectionisme zoals weergegeven

bij punt 7.3 kan er faalangst ontstaan. Voor de begeleiding van kinderen met faalangst is het aan te bevelen gebruik te maken van de update Faalangst.

7.5 We signaleren/diagnosticeren en begeleiden sociale problemen

Vaak zijn kinderen met hoogbegaafdheden in hun sociaal-emotionele ontwikkeling ook verder dan hun leeftijdsgenoten. Veel kinderen met hoogbegaafdheden zoeken dan ook contact met oudere kinderen. Met hun leeftijdsgenoten hebben nogal eens communicatieproblemen. Soms willen ze wel met de klasgenoten meedoen, maar kunnen ze vaak zichzelf niet zijn omdat ze dingen sneller zien en begrijpen en geremd worden door hun leeftijdsgenoten. Soms hebben ze een geheel ander gevoel voor humor dan hun leeftijdsgenoten. Soms negeren ze ook de klasgenoten en raken ze helemaal geïsoleerd. Vaak doen ze wisselend mee met klasgenoten en dan weer niet en dat maakt ze onbetrouwbaar voor de anderen. Kinderen met hoogbegaafdheden doen vaak te serieus over vriendschappen en kunnen vaak ernstig teleurgesteld doen als anderen niet voldoen aan die hoge verwachtingen. De aan te bevelen benaderingen zijn:

- Er voor zorgen dat de klasgenoten elkaar respecteren en accepteren. Als er sociale problemen met een hoogbegaafd kind zijn moet u dat met de klasgenoten bespreken. Bekijk of dat klassikaal kan/moet of juist met een deelgroepje. Leg de kinderen de achtergrond van het desbetreffende kind uit (begrijpt alles sneller, praat wat anders dan jullie, weet meer dingen, etc.);
- Bespreek met het hoogbegaafde kind waarom de klasgenoten zo doen. Leg het kind uit dat u vindt dat de klasgenoten het kind moeten accepteren en dat u het daar met de klasgenoten over zult hebben;
- Leg het kind ook het belevingspunt van de andere kinderen uit. Leg uit waarom andere kinderen zo reageren;
- Als u met behulp van de vorige punten aan de bewustmaking hebt gewerkt, is het aan te bevelen concrete verbeterpunten in het gedrag van het kind te kiezen zoals de manier van reageren op anderen, het beginnen van contact met anderen, het overleggen met anderen, etc. en daar concreet aan te werken. Kies een onderwerp, bepaal samen met het kind wat de beste gedragswijze is en stimuleer het kind steeds om daar aan te werken.

7.6 We signaleren/diagnosticeren en begeleiden motorische problemen

Bij kinderen met hoogbegaafdheden is er vaak een verschil tussen mondeling en schriftelijk werk. Ze weten immers veel en op school moet dat vaak in schriftelijk werk uitgevoerd worden, maar omdat het om jonge kinderen gaat is de motoriek vaak niet zo ver als het denken. Aan te bevelen is:

- geef deze kinderen speciale programma's alsof ze schrijfsproblemen hebben. Neem werkbladensets met

schrijfpatronen met ze door waarbij u steeds eerst een schrijfpatroon kiest en daarna de letter laat oefenen die bij dat schrijfpatroon hoort;

- bekijk ook of u een pakket op school hebt voor kinderen met schrijfsproblemen en ga te werk zoals daarin is aangegeven;
- laat hoogbegaafde kinderen ook werken met een eenvoudig tekstverwerkingsprogramma op de computer.

7.7 We signaleren/diagnosticeren en begeleiden werkhoudingsproblemen

Kinderen met begaafdheden begrijpen iets vaak erg snel, werken snel en leren geen lange spanningsboog op te bouwen en als dat wel nodig is, vallen ze soms door de mand omdat ze niet geleerd hebben doorzettingsvermogen te ontwikkelen. In termen van Mönks zijn die kinderen niet hoogbegaafd, maar bijv. wel intelligent. Die matige inzet kan er dus voor zorgen dat aanwezige talenten zich niet zullen ontplooien. Een ander kenmerk is dat ze niet altijd expliciete strategieën hebben geleerd. Ze weten uit hun hoofd dat het woord *hond* met een d aan het eind moet omdat ze dat gewoon onthouden hebben. Later kunnen ze toch door een gebrek aan denkstrategieën fouten maken.

De aan te bevelen werkwijze bij deze kinderen is:

- stel duidelijke eisen/verwachtingen aan kinderen met hoogbegaafdheden;
- te werk te gaan volgens de diagnose en begeleidingsvoorstellen uit het orthobeeld Concentratieproblemen vanaf pagina 281;
- vooral veel te vragen aan kinderen **hoe** ze iets gedaan hebben en als ze zeggen: 'Dat weet ik niet.' of 'gewoon', is het aan te bevelen ze toch diverse (denk)werkwijzen voor te stellen of samen met ze te bedenken.
- besteed vooral aandacht aan kinderen die te lang op een te laag niveau hebben gefunctioneerd, waarvoor alles te makkelijk is geweest. Als u hen nu stof geeft waar ze zich echt voor in moeten zetten, is er een kans dat die aanpak door hun matige werkhouding problemen op zal leveren. Ga vaker naar ze toe, houd ze in de gaten, help ze op weg, spoor ze aan en beloon ze psychisch.
- speciale aandacht moet u besteden aan het ontwikkelen van de vaardigheid van het zelfstandig spelen en werken. Veel onderwijskundige aanpassingen voor hoogbegaafde kinderen gaan uit van de zelfstandigheid van deze kinderen.
- leer ze dat op de wijze waarop dat ook voor andere kinderen is ontwikkeld.
- Zie bijv. de cursus zelfstandig spelen en werken op pagina 243-250 van het Pravoo leerlingvolg- en hulpsysteem voor groep 1, 2 (3) en sbo.

Standard 8 de doorgaande lijn

8.1 *Er is een goede doorgaande lijn m.b.t. hoogbegaafdheid tussen de verschillende groepen.*

Het gaat in deze bijlage over een beleid t.b.v. kinde-

ren met hoogbegaafdheden.

Dat is ook nodig omdat deze kinderen niet bij de ene leerkracht totaal andere mogelijkheden aangeboden mogen krijgen dan bij een andere leerkracht.

Concreet betekent dit:

- draag het kind zorgvuldig over aan de volgende leerkracht en zet in elk geval de gekozen aanpak door;
- bespreek de inhoud van het beleidsplan op pagina 428. Maak met behulp van de daar aangegeven standards een eigen beleidsplan. Dat beleidsplan, bestaande uit een serie afspraken, is de leidraad voor de leerkrachten in alle groepen en moet er voor zorgen dat de aanpak in alle groepen hetzelfde is.

8.2 Er is een goede doorgaande lijn m.b.t. hoogbegaafdheid tussen basis- en voortgezet onderwijs

Hierbij gaat het om de vraag op welke wijze u het kind met hoogbegaafdheden overdraagt aan het voortgezet onderwijs. Belangrijk is dat u dat persoonlijk overlegt met de mentor en aangeeft, hoe de schoolloopbaan/voorgeschiedenis is geweest, welke stof het kind behandeld heeft en hoe u het kind als persoon kenschetst.

8.3. Het beleidsplan en het actieplan

Op grond van het bespreken van het beleidsplan van pagina 428 kunt u voor uw school een eigen beleidsplan schrijven. Het invullen van het beleidsplan heeft n.a.v. het omcirkelen van de letters: L, M, H ook een idee opgeleverd van hetgeen nog aangepast moet worden. Maak een lijst van aspecten die nog aangepakt moeten worden en breng daar een prioriteit in aan.

Zet de aan te pakken aspecten in een actielijst en bekijk wat u zou moeten doen om het uit te voeren. Laat dat door een interne begeleider uitvoeren eventueel samen met externe deskundigen van Pravoo of een SBD.

B. Meervoudige intelligentie

In 1983 introduceerde Gardner (zie Praxis-bulletin 2002 artikel van P. Wielinga; Iedereen slim) het begrip meervoudige intelligentie. Daarbij gaat het om bepaalde voorkeuren voor het leren bij kinderen. Er zijn immers kinderen die:

- vooral gebruik maken van taal om te leren (=verbaal-linguïstische intelligentie)
- vooral analytisch, logisch denken (=logisch mathematische intelligentie)
- vooral visueel zijn ingesteld zijn (=visueel-ruimtelijke intelligentie)
- vooral met de handen bezig willen zijn (= tactiel-motorische intelligentie)
- vooral op muziek en geluid gericht zijn (=muzikale intelligentie)
- vooral graag grotere verbanden of samenhangen zien (=naturalistisch-ecologische intelligentie) (thuis

in de natuur, dingen verzamelen)

- vooral gericht zijn op dingen met anderen te doen (=interpersoonlijke intelligentie)
- vooral bezig zijn met nadenken over zichzelf (=intrapersoonlijke intelligentie)

De achtergrond van deze indeling is om een betere relatie tussen de psychologie en de didactiek te bewerkstelligen door gebruik te maken van de sterke punten van het kind. Als kinderen weten tot welk type of tot welke typen ze behoren dan weten ze ook zelf hoe ze het beste kunnen leren en als ze het ook van anderen weten dan weten ze ook waar ze het beste hulp kunnen doen.

Door deze indeling is ook niet de hoogte van een IQ een grote bijzonderheid, maar hebben alle kinderen hun eigen hoogten en betekenis.

C. Let op de onderpresteerders!

Een kind is een onderpresteerder als het op school minder presteert dan je op basis van het IQ zou verwachten. Dat is te zien als ze:

- zich niet meer inzetten;
- werk weigeren;
- het werk niet binnen de tijd af hebben;
- een slechte taakgerichtheid hebben;
- onnodig veel fouten maken vanwege een matige diepteconcentratie;
- het werk van de groep willen doen en niet iets speciaals en dus niet op willen vallen;
- storend gedrag vertonen.

Als ze beter kunnen is dat te merken aan:

- de mondelinge uitingen die toch een boven gemiddelde intelligentie verraden;
- het makkelijk feitenkennis etaleren;
- het feit dat ze goede vragen kunnen stellen;
- het feit dat ze zeer creatief zijn;
- het gegeven dat ze buiten school met veel dingen bezig zijn en zich daar wel ontwikkelen.

Het is belangrijk om dan te bekijken wat u van deze orthotheek toe kunt passen of het kind door te verwijzen naar een externe instantie om het daar te laten onderzoeken om de prestatie toch meer in overeenstemming te brengen met de begaafdheden.

D. Een tip voor wat anders

In het voorafgaande hebben we ons en voorstander getoond van ontdekkend onderwijs voor hoogbegaafde kinderen. Dat is wat anders dan versnellen omdat versnellen gewoon onderwijs is op een eerder tijdstip. Zie voor voorbeelden van ontdekkend spellen en rekenen, blz. 424 t/m 426.

Veelal zoekt men bij de hoogbegaafde kinderen het onderwijs in het aanbod van taal, rekenen en wereldoriëntatie. Een aanvulling van dat aanbod is de *OntdekZelf experimenteersets* van Malmberg.

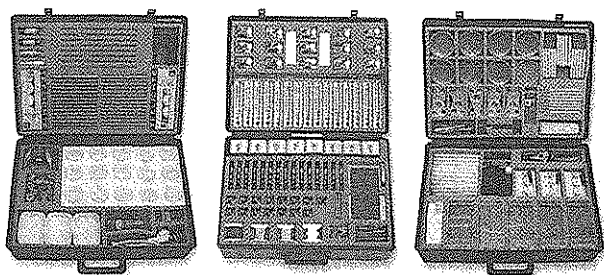
Nu eens geen rekenen of zelfstandig Afrika verkennen, maar het zelf ontdekken van natuurkundige en biologische verschijnselen. Het pakket is ontwikkeld voor het gewone basisschoolkind, maar biedt door het

Waarin onderscheidt OntdekZelf zich?

Een equivalent voor de OntdekZelf experimenteer-sets is er niet. Tijdens ons onderzoek is gebleken dat veel scholen wel wat in huis hebben, maar vaak niet compleet en ontbreekt er de nodige begeleiding of het beantwoordt niet geheel aan de kerndoelen. De organisatie van het geheel en het onderhoud is met de OntdekZelf leskoffers makkelijk uit te voeren.

Subsidie en sponsors

Via het project VTB (Verbreiding Techniek Basis-onderwijs) kunt u in aanmerking komen voor subsidie. Zie hiervoor www.verbreidingtechniekbasisonderwijs.nl. Vaak is ook een lokale leverancier of een zeer betrokken ouder met een eigen bedrijf bereid u voor aanschaf van een koffer te sponsoren. Zijn naam kan dan b.v. op de koffer vermeld worden.

experimentele karakter veel mogelijkheden voor hoogbegaafde kinderen. In mei 2006 waren er 9 sets beschikbaar over;

- balans en evenwicht
- geluid en tonen
- licht en schaduw
- magneet en kompas
- elektriciteit
- water en waterzuivering
- warmte
- biologie
- aandrijving en overbrenging

Maatwerk

Vaak hebben kinderen met de kenmerken van dit orthobeeld ook nog allerlei andere vormen van gedragsproblemen. Er kunnen achter dit type probleemgedrag weer andere beelden schuilgaan. In dat geval is het belangrijk om die andere beelden erbij te betrekken. Soms blijkt het bij een bepaald orthobeeld eigenlijk om een ander soort probleem te gaan. Zie over deze vorm van maatwerk pagina 21– 40.

INHOUD

<i>Balans en evenwicht</i>	4
<i>Geluid en tonen</i>	5
<i>Licht en schaduw</i>	6
<i>Magneet en kompas</i>	7
<i>Elektriciteit</i>	8
<i>Water en waterzuivering</i>	9
<i>Warmte</i>	10
<i>Biologie</i>	11
<i>Aandrijving en overbrenging</i>	12
<i>Gerecycled papier</i>	12
<i>Opberging</i>	13
<i>Uitleg</i>	14
<i>Bestelgegevens</i>	15

Opgelet

De inhoud van deze orthotheek is ontwikkeld voor het gebruik door LEERKRACHTEN in gewoon en speciaal basisonderwijs. (sbo) Soms heeft een ingezette begeleiding te weinig effect en zijn de gedragsveranderingen niet waarneembaar. In dat geval is het raadzaam externe deskundigen in te schakelen, zoals orthopedagogen of psychologen van een schoolbegeleidingsinstituut of van instanties waar de ouders contact mee hebben. Bespreek het beperkte effect met de ouders en overleg wat er nu gedaan gaat worden. Stel ook de vraag of deze school het meest geschikt is voor dit kind.